

У 2008
38к

Киатай Ахметова

Қоңыз үшреноу мектебі

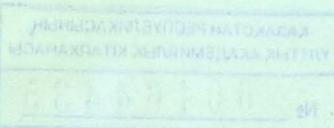

92008/55к

ПДК 28/35
М А

Қиятай Ахметова

ҚОБЫЗ ҮЙРЕНУ МЕКТЕБІ

ИЗДАТЕЛЬСТВО Алматы
ӨНЕР 2007
БАСПАСЫ

Ахметова К.

А 94 **Қобыз үйрену мектебі.** — Алматы: “Өнер”, 2007. — 160-6.

ISBN 978-601-209-012-3

Көне түркі мәдениетінен біздің заманымызға ешбір қалыбын бұзбай жеткен ұлттық аспаптарымыздың қазақ өнерінде алатын орны бір тәбе.

Өзіндік ерекшелігі мол қобыз аспабы арғысы — Қорқыт Атамыздың жырлары мен Ибн Сина, Жәми, Дәруіш Әли еңбектерінде мадакталса, бергісі — Жанақ, Ықылас, Нышан, Сүгір, Молықбай, Тұсіпбек бабаларымыз саф өнерді сары майдай сақтап, ұрпактан ұрпакқа ойнау әдісін шебер жеткізе білгендейдіңін арқасында сақталған.

ХХ ғасырдағы — А.Жұбанов, Д.Маңуцин, Л.Хамиди, С.Мұхамеджанов, М.Қойшыбаев, Н.Тілендиев сынды көрнекті өнер зерттеушілер мен қазақ композиторлары қобызыға арнал музикалық шығармалар жазды. Көптеген романстар мен пьесалар, күй шығармалары осы аспапта ойнауға негізделді.

Бұл кітаптың авторы өзінің “Қобыз үйрену мектебі” атты еңбегін орта музикалық білім беретін оку орындары мен музика мамандарына, зерттеушілерге оқыту құралы ретінде ұсынып отыр.

A 4905000000
00(05)-07

ББК 85.31

ISBN 978-601-209-012-3

© Ахметова К., 2007
© “Өнер”, 2007

АВТОРДАН

Қобыз өнерінің даму жолы ғасырдан ғасырға жалғасын тауып, бүгінгі үрпаққа асыл мұра ретінде жетіп отыр. Егеменді еліміздің шаттық үніне қобыздың үні қосылып, үйлесімі жарасып, жалғасын тауып жатыр. Қоңыр үнді қобыз — киялына қанат бітіріп, арманның көкжиегін алысқа жетелейтін өлмес киелі аспап. Сондықтан да болар, орындаушылардың асыл арманы өнердің өрісінен кең орын алып, биіктен көрініп жүргені.

Мұндайда талабыңа нұр жаусын, жас өнерпаз, демекпін! Бойыңа өнердің исі сіңіп, жан дүниен рухани бай болса ғана, еліңнің мәдениетті, білімді, өнерлі азаматы болуыңа еш күмән болмайды.

Бүгінгі таңда қобыз үні өткен ғасырлардағыдай көкірегі мұн-мұқтажға толы зарлы әуенді созбайды, жez киікше секіріп, өскелең өмірдің өрісін кеңейтуге атсалысада.

Киелі қазақ қобызын
Ұстадым жастай мойынын.
Шартарарапқа шалықтап,
Жеткіздім сазды ойынын, —

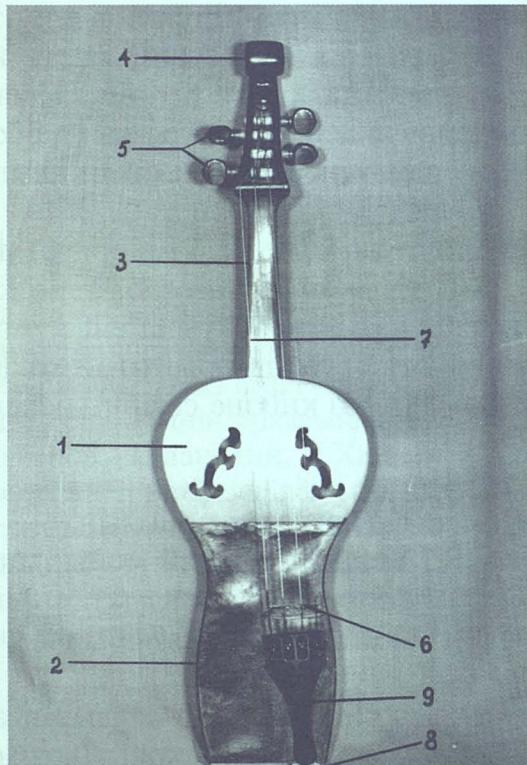
дей отырып, осы еңбегімді қобыз өнеріне баулыған аяулы ұстаздарым Раушан Нұрпейісова, Досымжан Тезебеков, Фатима Балғаева және ғылым саласына жол сілтеген ұстазым, академик Ахмет Жұбановқа арнадым.

Киятай АХМЕТОВА

ҚОБЫЗ ҮЙРЕНУДІҢ АЛҒАШҚЫ ӘДІСТЕМЕСІ

Қобыз және ыскыш

Ұсынылып отырған суреттерде — 4 ішекті қобыздың кестесі берілген. Тиісті сандармен аспаптың құрылышы көрсетілген.

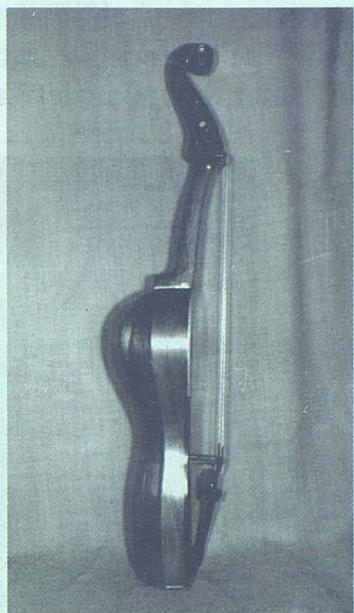

1-сурет. Қобыздың құрылышы және алдыңғы бетінің көрінісі

1. Шанақтың (корпустың) жоғарғы бөлігі (ағаш)
2. Шанақтың төменгі бөлігі (тері)
3. Мойны
4. Басы
5. Құлақтары
6. Тиегі
7. Ішектері
8. Түймесі
9. Ішек ілгіші

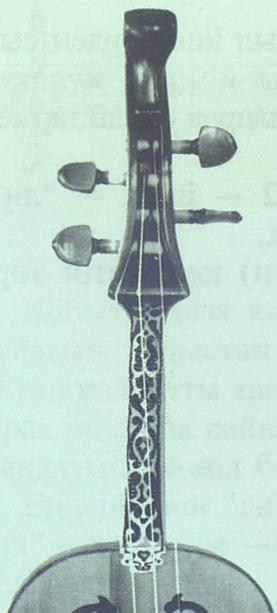
2-сурет. Қобыздың арқа беті

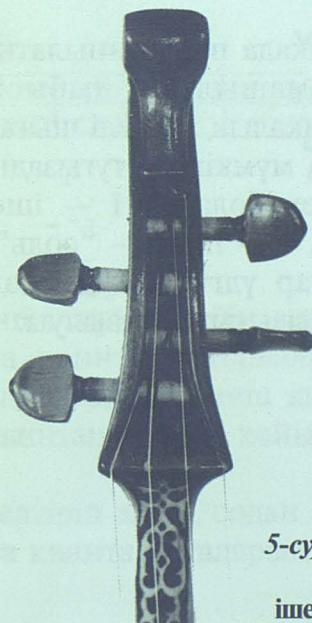
3-сурет. Қобыздың бүйірі

Жұмыр келген қобыз корпусының (шанағының) үстіңгі бөлігі жұқа ағашпен жабылған. Ағаш бетіне оюолап әшкекейленген өрнектер салынған. Ол өрнектер дыбысты күшайтін резонаторлар болып есептелінеді.

Ал шанақтың тәменгі бөлігін жауып түрған тері аспапта ойнаған кезде, қоңыр өрі жұмсақ дыбыс шығаруына себеп болады. Қобыздың жоғарғы шанағына мойын, бас бекітілген. Бастағы төрт құлаққа ішектердің жоғарғы ұшы бекітіледі, құлақтар аспаптың күйін бұрауын келтіру үшін керек.

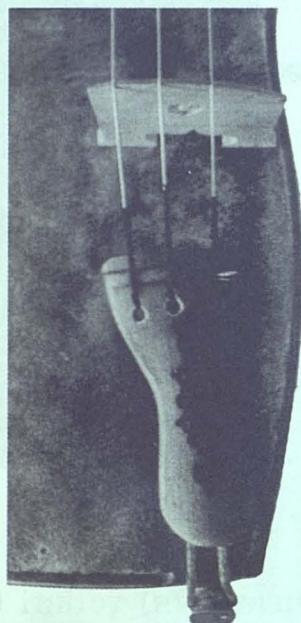

4-сурет. Қобыздың жоғарғы шанағына мойын өрі бас бекітіледі

5-сурет. Бастағы төрт құлаққа ішектердің байлануы

Ал ішектердің астын тіреу үшін тиек қойылады. Тиек жеткілікті мөлшерде жұмыр болуға тиіс, себебі “ре” ішегінде дыбысты ысқышпен қаттырақ басып ойнағанда “соль” және “ля” ішектеріне тимеуі керек.

6-сурет. Тиек жеткілікті мөлшерде жұмыр болуға тиіс

Қобыздың түп жағында түймеге ішек арқылы ілмекше бекітілген. Оған ішектер тартылады. (№6-суретке қараңыздар.)

ҚОБЫЗ ІШЕКТЕРІ, ДЫБЫС МӨЛШЕРИ ЖӘНЕ ОНЫ КҮЙГЕ КЕЛТІРУ

Қобызға скрипкада пайдаланылатын ішектерді қолданады. Қыл ішектерден сым ішектердің айырмашылығы дыбысы анық, дауыс құбылысы қоңыр, құлаққа сүйкімді, әрі техникалық күрделі шығармаларды жоғарғы позицияларда саусақтармен ыңғайлап ойнауға мүмкіндік туғызады.

Қобызда 4 ішек болады. 1 — ішек “ми”— ең жінішкесі, 2 — ішек — “ля”, 3 — ішек — “ре”, 4 — ішек — “соль” — ең жуан дыбысты ішек.

Төменгі ноталар үлгісінде қобыздың құлақ күйін (стройын) келтіретін төрт ішектің ноталар сызығына жазылуы:

(№1 ноталар үлгісі)

Қобыздың диапазоны (дыбыс мөлшері), кіші октаваның “соль” ішегінен бастап 3-ші октаваның “ля” нотасымен біtedі. Төрт ішектің жұмыс диапазоны:

(№2 ноталар үлгісі)

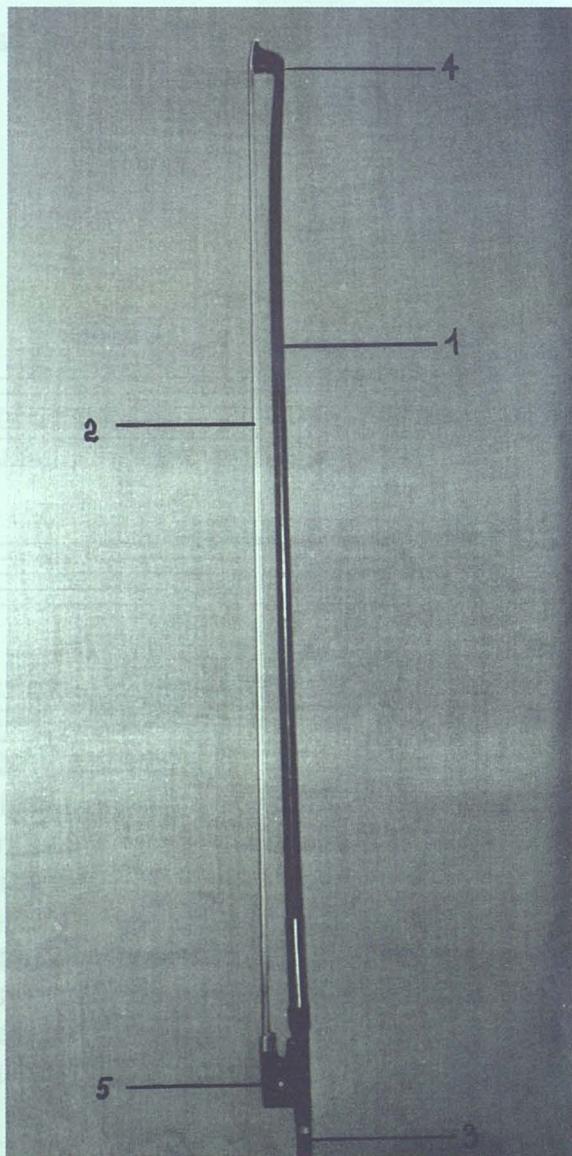
Қобызда таза квинта интервалдары бойынша құлақ күйін келтіреді. Аспаптың құлағын дұрыстап келтіру үшін окушы таза квинта интервалынан басталатын “Қамажай” атты халық әнін пайдалануға болады. Әрине, алғаш қындық кездеседі, бірақ әр сабақ сайын мұғалім окушыны осы квintаны назар қойып, ұқыптылықпен тыңдаудына көніл бөлуі керек.

Ең алдымен “ля” ішегін жақсылап қүйге келтіріп алып, содан соң “ля”-ға қарап “ля”—“ре”, “ре — соль” және “ля — ми” таза квинта ноталарының құлағын бүрап келтіруге болады.

ЫСҚЫШ ЖӘНЕ ОНЫң ҚҰРЫЛЫСЫ

Қобызда ойнау үшін қазіргі кезеңде скрипканың смычогын (ысқышын) пайдаланады. Оның ескі қарапайым садақша ысқыштан айырмашылығы өлдекайда артық. Құрылышы өзгеріп, күрделілене түскен. Біріншіден, таяқшасы ұзырып, қылдары лента сияқты керілген. Ол қобызда ойнаған кезде толық лента бойымен дыбысты қатты шығарып, немесе бір қырымен ысқыштың салмағы мен серпінділік мүмкіншілігі техникалық жағынан әртүрлі және лирикалы нәзік шығармаларды ойнауга кеңінен жағдай туғызды.

Төмендегі суретте ысқыштың негізгі бөлшектері (құрылышы) көрсетілген.

1. Таяқшасы
2. Қылы
3. Қыл тартқыш бұрандасы
4. Ысқыштың ұшы (басы)
5. Қалпы

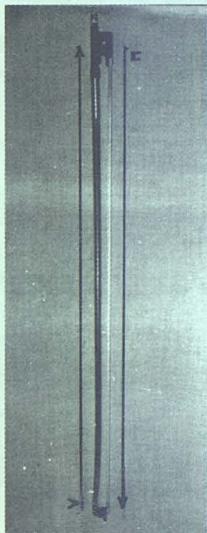
7-сурет. Ысқыштың негізгі бөлшектері

ЫСҚЫШТАҢ шартты белгілері:

П — ысқышпен төмен ойнау белгісі және ысқышты оң қолмен ұстаган жерден бастап ұшына дейін жүргізуді білдіреді.

V — ысқышты жоғары қарай ойнау белгісі және ысқышты ұшынан бастап, қалыпқа дейін ойнауды білдіреді.

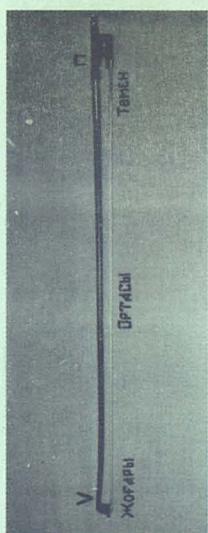
П және V белгілері ысқышпен төмен және жоғары тарту керектігін көрсететін қарапайым штрихтарға жатады. Төмендегі схемада ысқышпен төмennен жоғары, жоғарыдан төмен ойнау өдісінің бағдары көрсетілген.

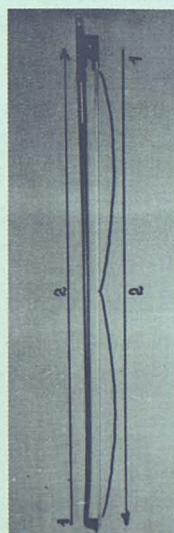
8-сурет. Ысқыштың төмennен жоғары, жоғарыдан төмен ойнау

Аспапта ойнаған кезде, ысқыштың белгілі бір бөліктерімен ойнауға болады: Мысалы: төмен жағымен, ортасымен және ұшымен. Суретте ысқыштың төмен жағымен, ортасымен және ұшымен ойнауы көрсетілген.

Ысқышты екіге бөліп ойнау өдісі:

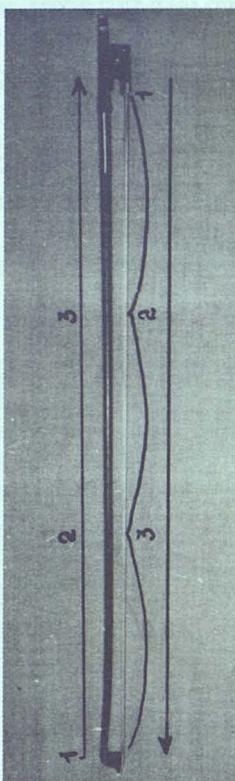
9-сурет. Ысқыштың төмен жағымен, ортасымен және ұшымен ойнау

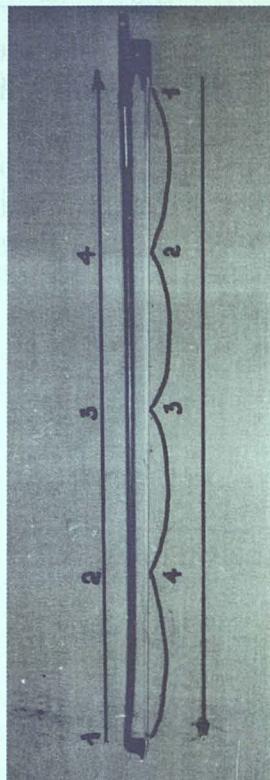
10-сурет. Ысқышты екіге бөліп ойнау

Ыскышты үшке бөліп ойнау:

ҰСҚЫШТЫ ТӨРТКЕ БӨЛІП ОЙНАУ:

11-сүрет. Ыскыштың үшке бөліп ойнау

12-сурет. Үскүшты төртке бөліп ойнау

Қобыздан толық жақсы дыбыс шығару үшін ысқышты канфольмен (шайыр) жағу керек. Ол алдымен тазартылады, қорытылады, содан соң қалыпта құйып жасалады.

Ойнау алдында ысқыштың қылын бұранданың көмегімен қатты да емес, бос та емес етіп тарту керек. Қыл қатты тартылған жағдайда оң қолдың бүлшық еттеріне күш түседі, ал бос болса ысқыштың қылы таяқшаға тиіп қалады. Бұндай жағдайлар дыбыстың сапасына кедергі болады. Қылды қолмен ұстауға болмайды. Адамның қолы майлы, немесе тер болады, бұл ысқыштың ішектерде біркелкі сүйкелуіне зиянын тигізеді, дыбыс үзіліп қалады. Сабак, не дайындық біткеннен кейін, қылды керілген күйінде қалдыруға болмайды, босатып кою керек.

Жоғарыда айтылған қобыз бен ысқыштың негізгі құрылышы мен қатар, құлақ күйін немесе бұрауын келтіру туралы болған әңгімені мұғалім өзі тікелей айтып қана қоймай, қалай отырып, қалай ойнау керектігін қажет болса бірнеше рет қайталап көрсетуге тиіс. Әрі болашақта еңбегі жемісті болу үшін, оқушылар аспаптың, ысқыштың және ішектердің қасиеттерін жақсы білуі керек. Қобызға арналған 4-ішектерді аккорд деп те атайды. Сондыктан оларды артығымен алып қойған жән, себебі алғашқы құлағын келтіру кезінде жінішке ішектердің үзілтуі мүмкін.

ҚОБЫЗ ҮЙРЕНУДІҢ АЛҒАШҚЫ ӘДІСТЕМЕСІ

Әр мұғалім алдымен үйренушілерге қобыз бен ысқыштың құрылышы туралы, олардың тарихи шығу тегі туралы анықтама беру қажет. Оқулықта жазылған нұсқауларға қосымша ретінде алғашқы үйрену сабағы кезінде мұғалім тікелей өзі қобызда ойнап көрсетсе, ол сабак әсерлі болып өтеді.

Тәмендегі өнгіме болатын әдістемелік нұсқауларға қобызда үйренушілер аса бір ыждағаттылықпен көніл бөлулері керек. Өйткені, осы алғашқы үйрену сабактарында болашақтың негізі қаланады. Үйрену ережесіне келгенде аянбай еңбек ету керек. Алғашқы үйрену сабактарына уақыт көп кетуі мүмкін. Одан окушыға келер кедергі болмайды, қайта окушының өсу жолы, түсінушілік қасиеті жылдамдай түседі.

Қобыз үйренудегі алғашқы методикалық нұсқаулар окушылар үшін тікелей мұғалімнің басқаруымен өту керек, себебі, олар өздігінен бөрін бірдей түсіне бермейді, іс жүзінде асыра алмайды.

Алдағы уақытта қобыз сабағының ойдағыдан өтуі үшін, окушыға басқа да музыкалық пәндерден (теориядан) сауаты болу керек.

Отыру

Қобыз үйрену отырудан басталады. Орындықтың алдыңғы жартысына отырып, қобызшы арқасын тік ұстауға тиіс.

Аспапты екі тізесінің арасына қойып, қысып ұстады, қобыздың басы иектің сол жақ астына тіреледі. Ойын кезінде ысқыш санның он жағына тимеуі үшін қобызды тізеден төмен түсіргуте болмайды.

Ысқышты ұстау әдісі

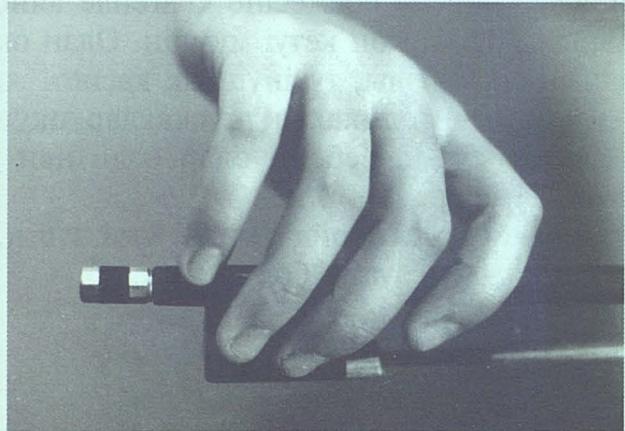
13-сурет. Қобызды ойнар алдында, орындықтың алдыңғы жартысына отырып, арқаны тік ұстау қажет

14-сурет. Аспапты екі тізенің арасына қысып ұстайды, қобыздың басы иектің сол жақ астына тіреледі

Ысқышты оң қолдың саусақтарымен қалыптың біткен жерінен (колодқадан) ұстайды. Ысқышты ұстау әдісі үйренушіге өте қолайлы, ынғайлы болуы керек. Ал оны мынадай жағдайда ғана іс жүзінде асыруға болады. Оң қолдың үш саусағы, таяқшаны орай ұстаса, төртінші саусақ (шынашак) оның ұстіне қойылады.

Бас бармақ ысқыштың таяқшасына ортаңғы саусақтың тұсына қойылады, ұшы таяқшага тіреліп, еркін бүгілуге және жазылуға тиіс. Оң қолдың буындары еркін бүгіліп жазылуға тиіс.

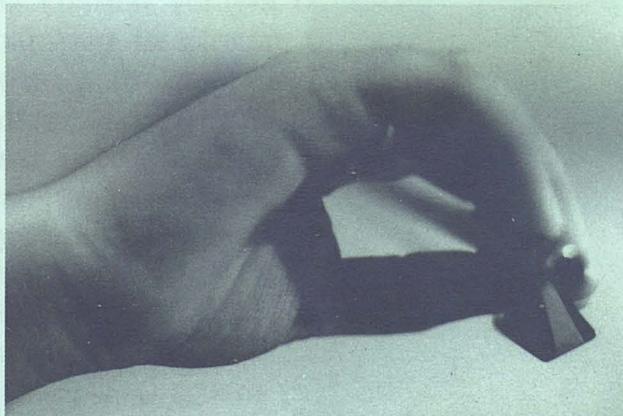
15-сурет. Оң қолдың үш саусағы ысқыштың таяқшасын ұстаса, төртінші саусақ (шынашак) оның ұстіне қойылады.

Ысқышты ұстаган оң қолдың саусақтарының сыртынан және ішінен қарағандағы көрінісі:

Оң қолмен ысқышты ұстаган кезде саусақтардың қозғалысы бөгеліп, буындары қатаймас үшін, алдын ала мынадай жаттығулар жасауға болады. Кез келген қалам,

16-сурет. Ысқышты ұстаган оң қолдың саусақтарының ішінен қарағандағы көрініс.

17-сурет. Ысқышты ұстаган оң қолдың саусақтарының бүйірінен қарағандағы көрініс.

қарындаш немесе таяқшаны алғып, оған оң қолдың саусақтарын ысқышқа жоғарыда айтылғандай орналастырған соң, буынды қатайтпай жұмсартып бос ұстауға тырысып, әрі-бері бүгіп немесе жаттығу керек. Үйренушінің ысқышты ұстаған оң қолының буын, бұлшық еттері сіресіп немесе қатайтып қалмау үшін өзін-өзі бақылап отыруы қажет. Жаттығуды алдымен жоғарыда айтылғандай қалам, қарандашпен содан соң, ысқышпен дыбыс шығармай тұрып жасауға да болады. Бұндағы мақсат оң қолдың саусақтарынан икемділік пен жұмсақтық қозғалыстарына жетуге үмтүлу болып табылады. Сондықтан да көніл бөлеңтін бір жай, ол мына оң қолдың саусақтарын ысқышқа дұрыс қоя білу, себебі болашақта қобыздан қоңыр, әуенде дыбыс шығару және тез ойнайтын техникалық музыка шығармалардың мүмкіншілігі осы жағдайға тікелей байланысты болады.

Дыбыс шығару тәсілдері

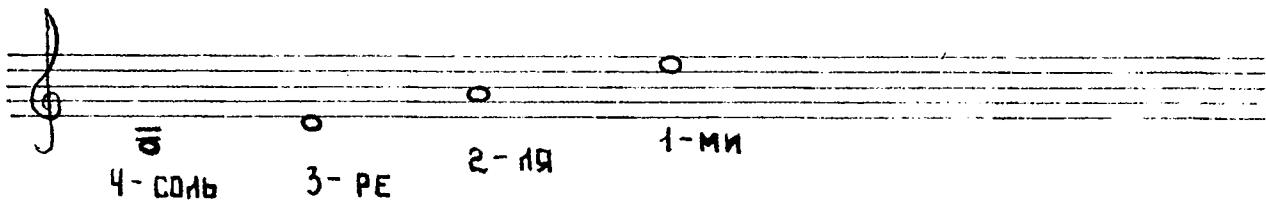
Үйренуді ысқышпен ашық ішектерде дыбыс шығарудан бастау керек. Ысқышпен төменнен жоғары, жоғарыдан төмен жүргізіп жай темпте ойнайды. Қобыздың дауысы жақсы шығу үшін, ысқышты ішектерге қылдың жалпақ лентасымен емес, оның бір шетінен сүйкегені, жүргізгені жөн, ысқыштың таяқшасын өзіңде қарай еңкейте ұстау қажет. Ал қаттырақ басып ойнаған кезде ысқыш ішекке жалпақ лентасымен толық тигізілуге тиіс. Қобызда жақсы дыбыс шығару үшін, жүргізіп отырған ысқышқа сөл салмақ салып ішекті баса ойнау керек. Мұны үйренуші оң қолымен де, сол қолымен де анық сезінуі шарт. Ысқыштың ішектерге сүйкелуі тек оң қолға емес, екі қолға да қатысты. Ойнаудың бұл ережесі маңыздыларының бірі болып табылады. Бұл қойылып отырған шарт жақсы дыбыс шығарудың негізіне айналуға тиіс.

Оқушы ашық ішекке ойнауды үйрентеннен кейін өзі қандай дыбыс шығарғанын тыңдауға және есітуге шығарған дыбыстың жақсы болуына үмтүлуға тиіс. Алғашқы сабактардан-ақ оқушыны ойналып жатқан жаттығуларға, гаммаларға, шағын музыкалық шығармаларға, зейін қойып дыбыстың таза, әрі сапалы болып шығуына көніл бөлдіру. Сабак процесіндегі ең негізгісі де осы. Басынан-ақ “тыңдау” дағдысын ұмыт қалдырмауға үмтүлу қажет. Сабак түсінікті болу үшін мұғалім қобыз берін ысқышты қалай ұстау керектігін, дыбыс шығару тәсілін сабактан сабакқа ыждағаттылықпен көрсетіп отырғаны жөн.

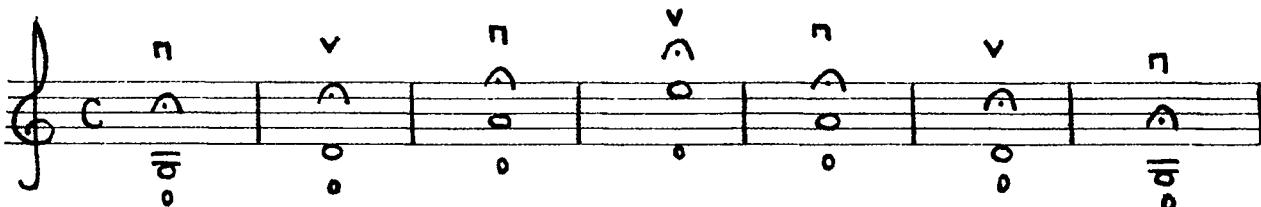
Әрине, алғаш нәтиже нашар болуы ықтимал, бірақ оқушының назарын шығарылған дыбыстың күшті, құлаққа жағымды, ешқандай шиқылсыз шығуына назар аударуы керек. Ал ол күнделікті оқушының есіту қабілетін дамыту жолында ғана іске аса алады. Бірнеше рет қайталаған кезде дыбыстың сапасы жақсармаса үйрениншіге ренжімей ысқышпен ішектің қай жерінен тартса дыбыстың таза шығуын шыдамдылықпен түсіндіре отырып, ойнап көрсету керек. Ескерте кететін бір жай, қобызда ойнаған кезде ысқышты тиекке жақындастып, не алыстатып ойнауға болады, дегенмен 2—3 см. қашықтықта ойнаса дыбыс әрі қою, әрі қоңыр болып шығады. Ал ондай дыбыс шығару үшін күнделікті дайындық керек. Жылдам штрихпен (ысқышты жүргізуідің түр ерекшелігі) ойнағанда тиектен жоғары әрі ысқыштың ұшымен ойнау керек, сонда дыбыс әрі нәзік, әрі женіл бол шығады. Жай темпте

ойнағанда тиекке жақын ойнайды, бұл жағдайда дыбыс қою, әрі қонырсазды болып шығады.

Үйренуші алдымен дыбыс шығаруды жәй темпте ысқышпен ашық ішектерде жүргізуден бастау керек. Бірте-бірте ойын бір салаға келтіріп, есеппен ойнауға машиқтансын.

Төменгі ноталар үлгісінде қобыздың ашық ішектерінде фермата белгісімен ұзак созып ойнау әдісі берілген. Ашық ішектер ноталарын нольмен (0) нотаның астынан немесе үстінен белгілейді.

П — белгісі ысқышты төменнен жоғары қарай (онға) ойнау бағытын көрсетеді. (Схемаға қараңыздар).

V — белгісі ысқыштың жоғарыдан төмен (солға) ойнау бағытын көрсетеді.

Ысқышты төменнен жоғары қарай немесе керісінше жүргізуге аусықан кезде итеру немесе қозғалыста үзіліссіз болмауы — он қолдың дұрыс жұмысының маңызды шарты. Ысқыш тиекке параллель жүргізілуге тиіс. Ысқыштың төмен (П) және жоғары (V) алмасуы жай, жұмсақ жүзеге асырылуы керек.

Ал қобызда ойнаған кезде ысқыштың таяқшасын өзіне қарай сәл көлбеу ұстau, яғни ысқышты ішеккे үзіліссіз тигізу, ішектің жақсы дыбыс шығаратын жерін табу керектігін тұрақты есте ұстаған жағдайда ғана дыбыс онды нәтижеге жете алады. Ысқыш неғұрлым тиекке жақындаған сайын қатая түседі де, тиектен алыстаса жұмсарады.

Жай темпте ойнаған кезде окушы дыбыстың жақсы сапасына үмтүла отырып, шығарылған дыбыстарды тындау арқылы қадағалауға тиіс. Ысқышты баяу жүргізгенде ғана ол өз қателіктерін түзеп, дыбыс сапасын жақсартатын болады.

Окушыны алғашқы үйрену кезеңіндегі қындыққа өкелетін бір жай, ол өзінің он қол мен сол қолының буындарын қатайтпауына назар аудару. Бар көңіл осы мәселеге қойылу керек. Саусактары тырысып тұrsa, алдағы уақытта техникалық мүмкіншілігі алға жылжымайды.

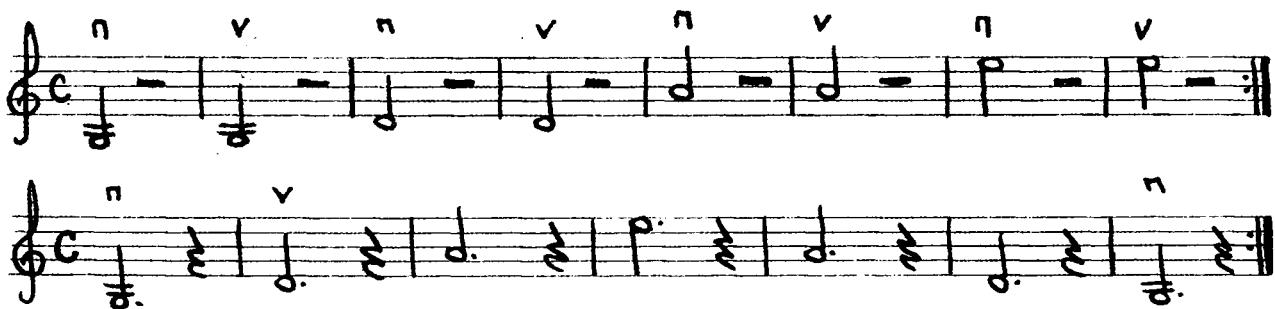
Есеп

Төменгі жаттығуларда ноталардың белгілі бір ұзактығы және пауза белгісінің жазылу тәртібі көрсетіледі. Бұл жаттығуда оқушы нотаны біркелкі ұзактықта ойнауды және тыныс белгісін тең есептеуді үйренуге тиіс. Бұл үшін ысқышты тиекке параллель жүргізе отырып, белгілі бір есеппен ысқыштың бөлшектерін дұрыс пайдалана білу керек. Тәрт ширектен тұратын бүтін ноталар тәрт есеппен есептеледі, жартылары екеумен, тәрттен бірі біреумен тағы сондайлар.

Бүтін ноталар және оған сәйкес тыныс белгілері: №4(1)

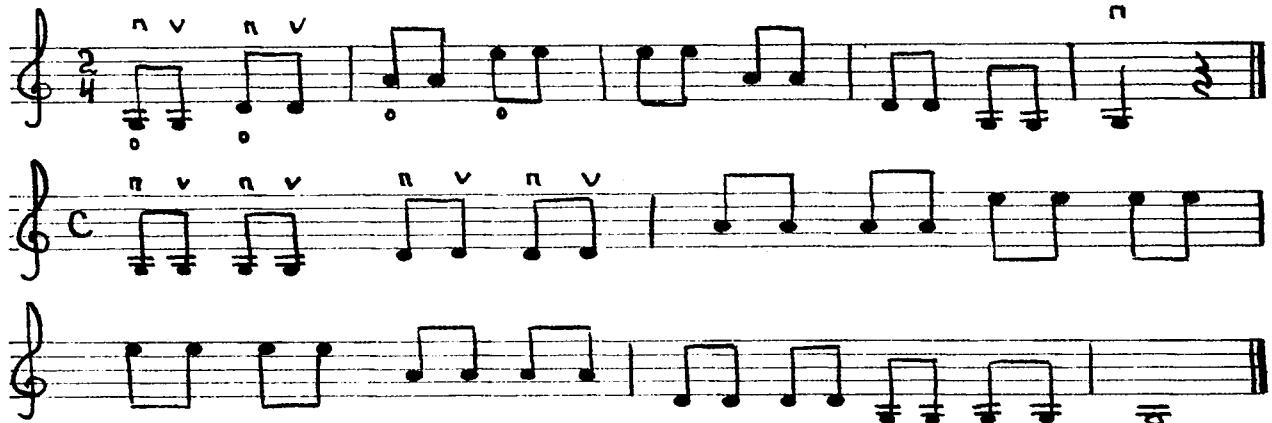
Жарты ноталар және оған сәйкес тыныс белгілері: №4(2,3)

Ширек ноталар және оған сәйкес тыныс белгілері: №4(4,5)

Сегіздік ноталар және оған сәйкес тыныс белгілері: №4(6,7)

Бір ішектен екіншісіне ауысу

Ысқышты ішектен ішекке ауыстырып ойнаған кезде оң қолдың буынын бос, жұмсақ ұстай отырып, таяқшага сұқ қол арқылы баса ойнаса, дыбыс бірқалыпты, әрі біркелкі шығады. Ысқышты төменнен жоғары, жоғарыдан төмен жүргізген кезде әрбір жаңа тактінің басын айқынырақ ойнау үшін оң қолдың саусақтары арқылы ішекке қаттырақ басып ойнаған жөн. Ал осы мақсатпен төменгі жаттығуларда әртүрлі штрихтердегі және ұзактықтардағы ноталар үлгісін пайдалана отырып, ойнау қажет. (Тұтас, жарты, ширек ноталар үлгісімен ойнау әдісіне арналған жаттығулар: №5 ноталар үлгісі)

Үйренуші осы жоғарыда айтылған әдістемелік нұсқауларға назарын аудара отырып, ашық ішектерде жақсы дыбыс шығаруға он қолды бейімдеу керек. Ол үшін ашық ішектерде дыбыс шығарғанда ферматамен ойнаған жөн, себебі жай темпте ойнаған кезде дыбысты жол-жөнекей түзеп ойнауға болады.

Алғашқы қарапайым жаттығуларды құнделікті дайындау керек, демалыс пен дайындық кезеңдерді ұштастыра білу тиянақтылықты қажет етеді.

Айта кететін бір жай, тактідегі ноталарды арнайы бір есеппен, ырғақпен, ойнау, ыскыштың әр бөлігін дұрыс пайдалана білу, бірте-бірте жаттығу арқылы шындала түседі.

Мысалы, алғашқы үйрену кезеңінде ыскышты бүтіндей пайдалансақ, бірер жаттығудан соң ыскыштың төменгі, ортанғы және жоғарғы бөлігінде дұрыс ойнаған жөн. Ыскыштың әр бөлігін дұрыс пайдаланып, он қол мен сол қолдың саусақтары мен буындары еркін бүтіліп-жазылып тұруы аса қажет. Осы айтылған шарттар естен шықпауы керек.

Ескерте кететін бір жай, республикамыздың көптеген музика мектептерінде, мәдени-агарту училишшелерінде оқитын қобызшылардың ыскышты ұстайтын он қолдарының қою жолдары (постановкасы) көбінесе дұрыс қойылмады. Саусақтары мен буындары сіресіп тұрады, еркін бүтіліп-жазылып тұрмайды. Бұндай “қатты” қолмен ойнау кейін техникалық шығармаларды орындауда қындыққа әкеп соғады. Әрі дыбыс сапасына кедергі болады. Сондықтан да он қолдың постановкасына аса көңіл бөлген жөн, себебі дыбыстың әрі жұмсақ, әрі әуенде болуы және тез ойналатын шығармаларда он қолдың буындарының еркін қимылдауы осы бастапқы үйрену кезеңіне тікелей байланысты.

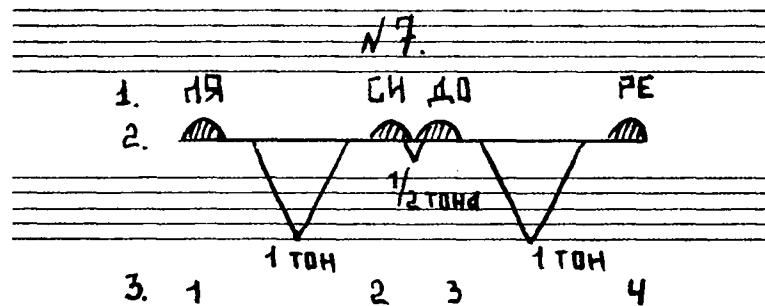
Қобyz ішектерінде сол қол саусақтарының орналасуы

(Бірінші позиция)

Қобызда ойнаған кезде біз сол қолдың төрт саусағын пайдаланамыз, әр саусақтың өз нөмірі бар. Мысалы, 4-ші “соль” ішегінде, “соль” нотасы ашық ішек болса, 1-ші сұқ саусақпен “ля” нотасын, 2-ші ортанғы саусақпен “си” нотасын, 3-ші аты жоқ саусақпен “до” нотасын, 4-ші шынашақпен “ре” нотасын аламыз. Нотаның астына немесе үстіне қойылатын цифрлар осы ноталарды қай саусақпен ойнайтынын көрсетеді. Бас бармақ қобыз мойнының артқы жағында еркін жылжып тұруы керек. Сол қол саусақтарының буынның қатайтпай бос ұстаған жөн. Саусақтарды 4-ші “соль” ішегінде орналасуы: (нота №6)

СОЛЬ ЛЯ СИ ДО РЕ ДО СИ ЛЯ СОЛЬ

Алдын ала қобызсыз мынандай жаттығу жасауға болады. Үстел немесе пианиноның қақпагының үстіне, тіктен оң қолдың үстіңгі жағына сол қол саусақтарының арасын жобалап 1 тон 1/2 тон (жарты тон) 1 тон етіп ұстап, немесе төмендегі №7 схемадағыдей етіп орналастыруға болады:

1. Ноталар аты
2. Дыбыстар арасындағы қашықтық
3. Саусақ алмастыру

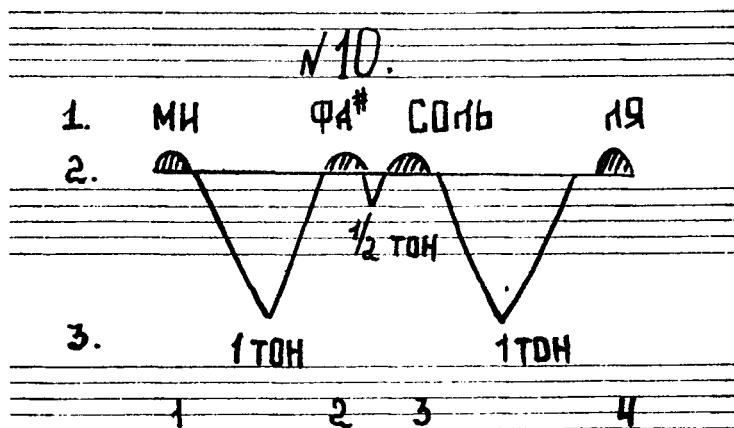
Ашық ішектердің ноталарын (0) нольмен белгілеу керек.

Сол қол саусақтары осындай арақашықтықта бейімделеді, үйренеді, бірақ саусақтар қатаймау үшін, буынды жұмсақ, еркін ұсташа керек.
“Соль” ішегіндегі ноталарға арналған жаттығу: (№8) нота

Саусақтардың 3-ші “Ре” ішегіндегі орналасуы “соль” ішегіндегідей, тек ноталардың аты өзгереді, оған мынау тәменгі “Ре” ішегіндегі ноталарды жаттығып үйрену қажет: (№9 нота)

Төмөндегі суретте “Ре” ішегіндегі ноталардың кестесі берілген. Бұндағы ең қажет нәрсе, дыбыстар арасындағы қашыктық, ал оны схема аркылы оңай түсінуге болады: (№10 нота)

“Ре” ішегіндегі ноталарды жаттығып үйрену: (№11 нота)

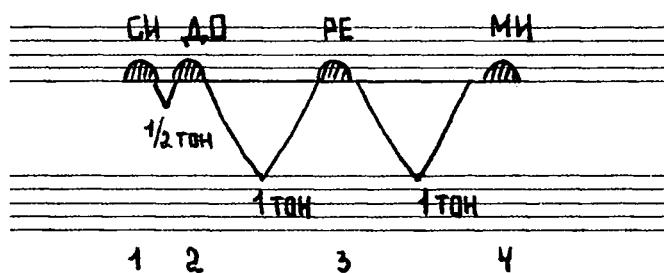
“Соль” ішегіндегі 4-ші саусақпен алынған “Ре” нотасы, ашық “Ре” ішегімен бірдей дыбыс беруге тиіс. Мәселен: (№12 нота)

Соль ішегіндегі Ре' ішегінде жабық дыбыс ашық дыбыспен бірдей болу керек.

“Соль” және “Ре” ішегіндең ноталарды үйренуге арналған жаттығу: (№13 нота.)

Саусактардың 2-ші “ля” ішегіндең орналасуы: (№14 нота.)

“Ля” ішегіндең ноталар схемасы: (№15 сурет-нота.)

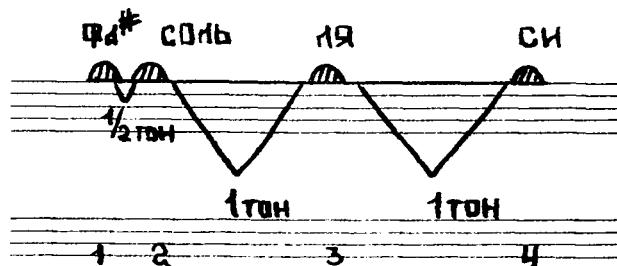

“Ля” ішіндегі ноталарды жаттығып үйрену: (№16 нота.)

“Ми” ішіндегі саусақтардың орналасуы:

Musical score for the first section of 'Синий вагон'. The score consists of two staves. The top staff shows a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature. The notes are labeled with their corresponding tones: МИ, ФА#, СОЛЬ, ГА, СИ, ГА, СОЛЬ, ФА#, and МИ. The bottom staff shows a bass clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature. The notes are labeled with their corresponding tones: 1 ТОН, 1/2 ТОН, 1 ТОН, 1 ТОН, 1 ТОН, 1/2 ТОН, 1 ТОН, and 1 ТОН.

“Ми” ішегіндегі ноталар кестесі: (№18 нота.)

“Ми” ішегіндегі жаттығу:

“Соль”, “Ре”, “Ля”, “Ми” – ішектерінде ойнауға бейімделген жаттығу: (№19 нота.) Оқушы қобыздың төрт ішегінде саусақтардың орналасуын игергеннен кейін үйренуді

A handwritten musical score consisting of four staves. The top staff uses a treble clef, a common time signature, and a key signature of one sharp. It contains six measures of music with note heads labeled with numbers: 3, 2, 1, 0, 1, 0. The second staff also uses a treble clef and common time, with note heads labeled 0, 1, 2, 4, 3, 0. The third staff uses a treble clef and common time, with note heads labeled 1, 4, and a sharp sign above the staff. The bottom staff uses a treble clef and common time, with note heads labeled 2, 0, 3, 4, 3, 0.

“соль” мажорлы гамма мысалынан бастаған жөн. (Пайдалы.) Осы жағдайда “соль” мажордың ынғайлыш болатыны сол, ол ойын кезінде қобыздың барлық төрт ішегін кіші октавадағы “сольға” дейін толық қамтиды.

Ыскышты жүргізудегі түр ерекшелігі (*штрихтер*)

Одан әрі кез келген гаммаларды ойнау кезінде штрих вариантарының әртүрлі ұзақтығын, түр ерекшелігін пайдалануга болады. Біз штрих деп ыскыш қозғалысының әртүрлі тәсілдерін атайды. Ал осы ыскыштың түр ерекшелігінің (штрихының) арқасында музыкалық шығармалардың қасиеті молая, әсерлене түседі. Көбірек қолданылатын штрихтар мыналар:

1. Деташе — ыскыштың кен, жай қозғалысы. Осы штрихты белгілеу үшін ноталардың үстіне немесе астына сызықша қойылады: №21

2. Легато — екі немесе бұдан да көп дыбыстардың ыскыштың бір бағыттағы қозғалысына байланысты жеңіл үндесуі: (№22)

3. Стаккато — ноталардың үстінде немесе астында нұктес тұрса, бұл дыбыстарды (ноталарды) қысқа, үздік-үздік ойнау керек: (№23)

4. Ыскыштың бір бағытында үзіліспен екі нотадан ойнау қажет: (№24)

Екі октавадағы соль-мажор гаммасын әртүрлі ноталар белгісімен ойнау

Бұтін ноталар

Four staves of musical notation for guitar in G major (one sharp). The notation uses dot and bar notation. The first staff starts with a C note (dot) and ends with an E note (dot). The second staff starts with a D note (dot) and ends with an A note (dot). The third staff starts with an E note (dot) and ends with a G note (dot). The fourth staff starts with a G note (dot) and ends with a D note (dot). Fingerings are indicated below the notes: 0, 1, 3, 0, 1, 3 for the first staff; 0, 1, 3, 0, 0, 1, 2 for the second staff; 3, 1, 4, 3, 2, 1, 4 for the third staff; and 2, 1, 4, 3, 2, 1, 0 for the fourth staff.

Арпеджио

A single staff of musical notation for guitar in G major (one sharp). The notation uses dot and bar notation. The staff starts with a C note (dot) and ends with a D note (dot). Fingerings are indicated below the notes: 2, 2, 0, 3, 0, 2, 2, 0 for the staff.

Жарты ноталар

Two staves of musical notation for guitar in G major (one sharp). The notation uses dot and bar notation. The top staff starts with a C note (dot) and ends with an E note (dot). The bottom staff starts with a D note (dot) and ends with a G note (dot). Fingerings are indicated below the notes: 0, 1, 3, 0, 1, 0, 1, 2 for the top staff; and 0(4), 3, 0(4), 1, 4, 0, 0, 1, 0 for the bottom staff.

Арпеджио

Ширек ноталар

Three staves of music in G major (one sharp) and common time. The first staff shows eighth-note patterns. The second staff shows sixteenth-note patterns. The third staff shows eighth-note patterns.

Арпеджио

Сегіздік ноталар. Ыскыштың тәменгі, ортаңғы және жоғарғы бөліктерін дұрыс тайдаланып, арнайы бір есеппен ойлауды көрсететін жаттығулар:

Сегіздік ноталар

Three staves of music in G major (one sharp) and common time. The first staff shows eighth-note patterns with fingerings 0, 1, 2, 3, 0, 1, 2, 3. The second staff shows eighth-note patterns with fingerings 0, 1, 2, 3, 0, 1, 2, 3, 4. The third staff shows eighth-note patterns with a finger 4.

Арпеджио

Оналтылық ноталар

Three staves of musical notation. The first staff shows a sequence of eighth notes with fingerings: n (over the first note), v (over the second), n (over the third), v (over the fourth), n (over the fifth), v (over the sixth), n (over the seventh). The second staff shows a sequence of eighth notes with fingerings: n (over the first note), v (over the second), n (over the third), v (over the fourth), n (over the fifth), v (over the sixth), n (over the seventh). The third staff shows a sequence of eighth notes with fingerings: n (over the first note), v (over the second), n (over the third), v (over the fourth), n (over the fifth), v (over the sixth), n (over the seventh).

Мажорлы және минорлы гаммалар. Арпеджио.

До мажор

Musical staff in G major (one sharp) and common time. The notes are: D, E, F#, G, A, B, C, D, E, F#, G, A, B. Fingerings: n (over D), v (over E), n (over F#), v (over G), n (over A), v (over B), n (over C), n (over D), v (over E), n (over F#), v (over G), n (over A), v (over B).

Арпеджио

Musical staff in G major (one sharp) and common time. The notes are: D, E, F#, G, A, B, C, D, E, F#, G, A, B. Fingerings: n (over D), v (over E), n (over F#), v (over G), n (over A), v (over B), n (over C), n (over D), v (over E), n (over F#), v (over G), n (over A), v (over B).

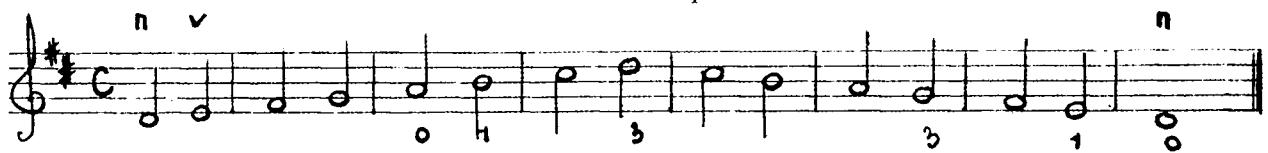
Ля-минор

Musical staff in A minor (no sharps or flats) and common time. The notes are: A, B, C, D, E, F#, G, A. Fingerings: n (over A), v (over B), n (over C), v (over D), n (over E), v (over F#), n (over G), n (over A).

Арпеджио

Musical staff in A minor (no sharps or flats) and common time. The notes are: A, B, C, D, E, F#, G, A. Fingerings: n (over A), v (over B), n (over C), v (over D), n (over E), v (over F#), n (over G), n (over A).

Ре-мажор

Арпеджио

Си-минор

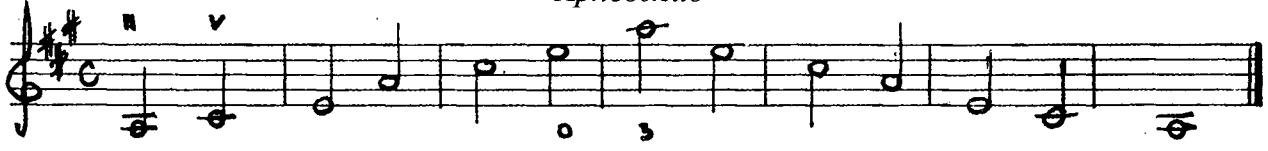
Арпеджио

Ля-мажор гаммасын екі октавада ойнау

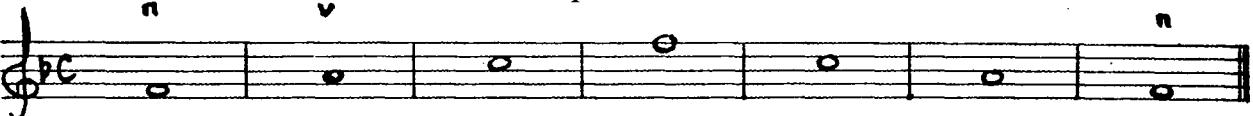
Арпеджио

Фа-мажор

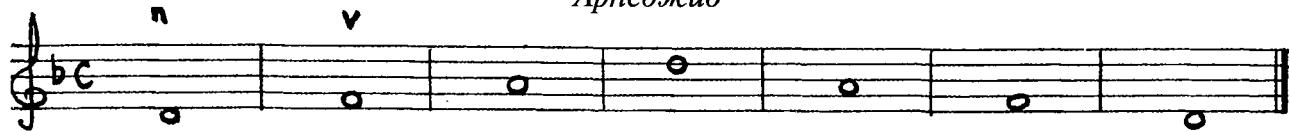
Арпеджио

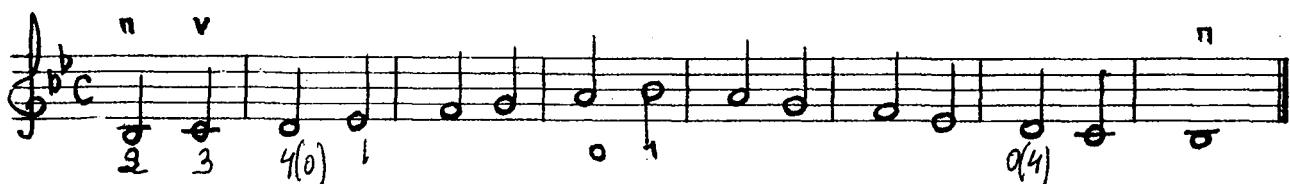
Ре-минор

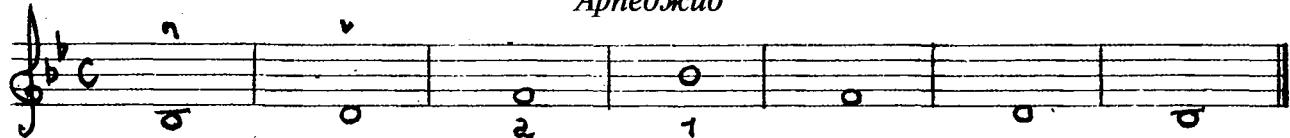
Арпеджио

Суб-мажор

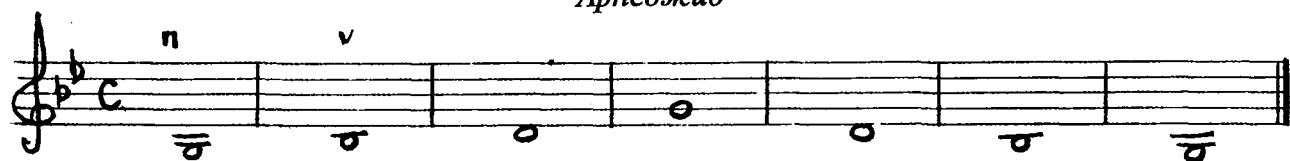
Арпеджио

Соль-минор

Арпеджио

ЖЕҢІЛ ЭТЮДТАР

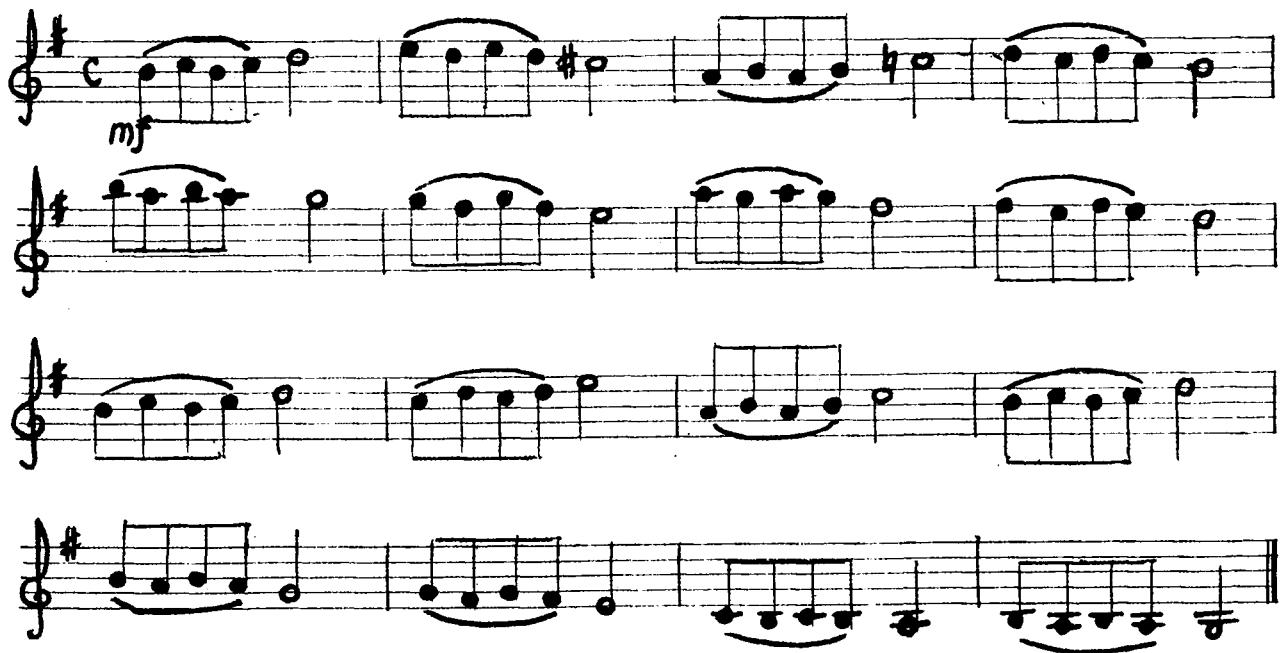
И.Коган

Асықпай

Г.Фресечко

И.Коган

Жігерлі.

“Елімай”

Халық әні

Handwritten musical score for "Елімай" featuring three staves of music. The first staff is in 4/4 time, the second in 2/4, and the third in 3/4. The score includes dynamic markings (p, mf), performance instructions like "жай" (easy) and "аккорд" (accord), and fingerings (0, 1, 2, 3). The music consists of eighth and sixteenth note patterns.

“Ақдариға”

Халық әні

Handwritten musical score for "Ақдариға" featuring four staves of music. The time signature changes between 2/4 and 3/4. The score includes dynamic markings (mf), performance instructions like "асықпай" (sweetly), and fingerings (0, 1, 2, 3). The music consists of eighth and sixteenth note patterns.

I-ші бөлімнің ноталар үлгісі

№1 — ноталар үлгісі.	Кобыздың құлақ күйін (стройын) келтіретін төрт ішектің ноталар сыйығына жазылуы.
№2 — ноталар үлгісі.	Кобыздың төрт ішегінің жұмыс диапазоны.
№3 — ноталар үлгісі.	Фермата белгісімен созылып ойнау. 1-ші жаттығулар. (1—7 жаттығулар.)
№4 — ноталар үлгісі.	Ноталар арасындағы тыныс белгілері. (Паузалар.)
№5 — ноталар үлгісі.	2-ші жаттығулар. (1—5 жаттығулар.)
№6 — ноталар үлгісі.	Эртурлі штрихтердегі және ұзақтықтардағы ноталар үлгісін пайдалануға арналған жаттығулар.
№7 — сурет-кесте.	Сол қол саусактарының 4-ші “соль” ішегінде орналасуы.
№8 — ноталар үлгісі.	“Соль” ішегіндегі ноталар схемасы.
№9 — ноталар үлгісі.	“Соль” ішегіндегі ноталарға арналған жаттығу.
№10 — сурет-кесте.	Саусактардың 3-ші “Ре” ішегінде орналасуы.
№11 — ноталар үлгісі.	“Ре” ішегіндегі ноталардың схемасы.
№12 — ноталар үлгісі.	“Ре” ішегіндегі ноталарды жаттығып үйрену (а, б).
№13 — ноталар үлгісі.	“Соль” ішегіндегі 4-ші саусакпен алынған “ре” нотасы ашық “ре” ішегімен бірдей дыбыс беруге тиіс.
№14 — ноталар үлгісі.	“Соль” және “Ре” ішегіндегі ноталарды үйренуге арналған жаттығу.
№15 — кесте-сурет:	Саусактардың 2-ші “ля” ішегінде орналасуы.
№16 — ноталар үлгісі.	“Ля” ішегіндегі ноталар схемасы.
№17 — ноталар үлгісі.	“Ля” ішегінде ноталарды жаттығып, үйрену.
№18 — кесте-сурет.	1-ші “Ми” ішегіндегі саусактардың орналасуы.
№19 — ноталар үлгісі.	“Ми” ішегіндегі ноталар схемасы.
№20 — ноталар үлгісі.	“Ми” ішегінде жаттығу.
	“Соль”, “Ре”, “Ля”, “Ми” ішектерінде ойнауга бейімделген жаттығу.

Ысқышты жүргізудегі қолданылатын штрихтар

№21 — ноталар үлгісі.	Деташе — ыскыштың кен, жа қозғалысы.
№22 — ноталар үлгісі.	Легато — екі немесе бірнеше дыбыстарды бір бағытта ойнау.
№23 — ноталар үлгісі.	Стаккато — ноталардың үстінде немесе астында тұрса, оларды қыска, үздік-үздік ойнау керек.
№24 — ноталар үлгісі.	Ысқыштың бір бағытында үзіліспен екі нотадан ойнау керек.
№25 — ноталар үлгісі.	Екі октавадағы соль-мажор гаммасын әртүрлі ноталар белгісімен ойнау.

- 1) Бүтін ноталар.
- 2) Жарты ноталар.
- 3) Ширек ноталар.
- 4) Сегіздік ноталар.
- 5) Он алтыншың ноталар

- a) Арпеджио.
- a) Арпеджио.
- a) Арпеджио.
- a) Арпеджио.

Мажорлы және минорлы гаммалар. Арпеджио.

№26 — ноталар үлгісі.	До-мажор	a) Арпеджио
№27 — ноталар үлгісі.	Ля-мажор	a) Арпеджио
№28 — ноталар үлгісі.	Ре-мажор	a) Арпеджио
№29 — ноталар үлгісі.	Си-минор	a) Арпеджио
№30 — ноталар үлгісі.	Ля-мажор гаммасын екі октавада ойнау. a) Арпеджио	
№31 — ноталар үлгісі.	Фа-мажор	a) Арпеджио
№32 — ноталар үлгісі.	Ре-минор	a) Арпеджио
№33 — ноталар үлгісі.	Си-мажор	a) Арпеджио
№34 — ноталар үлгісі.	Соль-минор	a) Арпеджио

ЖЕҢІЛ ЭТЮДТАР

№35-41 ноталар үлгісі

1-ші бөлімнің сурет иллюстрациялары

№1-сурет.	Қобыздың құрылышы және алдыңғы бетінің көрінісі.
№2-сурет.	Аспаптың арқа бетінің көрінісі.
№3-сурет.	Қобыздың бүйірі.
№4-сурет.	Қобыздың жоғарғы шанағына мойын әрі бас бекітіледі.
№5-сурет.	Бастағы төрт құлаққа ішектердің байлануы.
№6-сурет.	Тиек жеткілікті мөлшерде жұмыр болуға тиіс.
№7-сурет.	Ыскыштың негізгі бөлшектері.
№8-сурет-кесте.	Ыскышпен төменнен жоғары, жоғарыдан төмен ойнау.
№9-сурет-кесте.	Ыскыштың төмен жағымен, ортасымен және үшімен ойнау.
№10-сурет-кесте.	Ыскышты екіге бөліп ойнау.
№11-сурет-кесте.	Ыскышты үшке бөліп ойнау.
№12-сурет-кесте.	Ыскышты төртке бөліп ойнау.
№13-сурет.	Қобызды ойнар алдында, орындықтың алдыңғы жартысына отырып, арқаны тік ұстau қажет.
№14-сурет.	Аспапты екі тізенің арасына қысып ұстайды, қобыздың басы иектің сол жақ астына тіреледі.
№15-сурет.	Оң қолдың үш саусағы ыскыштың таяқшасын орай ұстаса, төртінші саусақ (шынашак) оның үстіне қойылады.
№16-сурет.	Ыскышты ұстаган оң қолдың саусактарының ішінен қарағандағы көрініс.
№17-сурет.	Ыскышты ұстаган он қолдың саусактарының бүйірінен қарағандағы көрініс.

II бөлім

АЛҒАШҚЫ ОҚУ ЖЫЛДАРЫНА АРНАЛҒАН ПЬЕСАЛАР

БЕСІК ЖЫРЫ

T.Захарына

Асықпай □ V

Кобыз

Ф-но {

ТОЙ БАСТАР

Халық әні

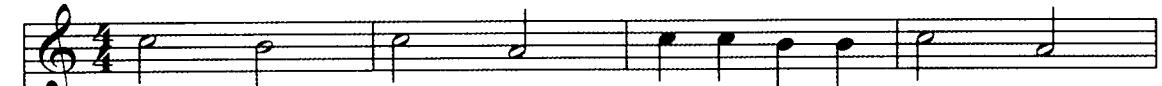
Асықпай.

ЕРТЕГІ

Т.Захарына

Асықпай

Көбиз

Ф-но

S

Pno.

ПОЛЬКА

Көңілді, жылдам

Т.Захарына

ӨҮЕН

Ж.Люли
(1632—1687)

Жайлата

Қобыз

Violin (Кобыз) and Harpsichord (Ф-но) parts. Measure 1 starts with a dynamic 'mf'. The Violin has eighth-note patterns, and the Harpsichord provides harmonic support with sustained chords and grace notes.

6

Violin (Кобыз) and Harpsichord (Ф-но) parts. Measure 6 starts with a dynamic 'p'. The Violin maintains its eighth-note pattern, and the Harpsichord adds more rhythmic complexity with slurs and grace notes.

11

Violin (Кобыз) and Harpsichord (Ф-но) parts. Measure 11 ends with a dynamic 'f'. The Violin maintains its eighth-note pattern, and the Harpsichord adds more rhythmic complexity with slurs and grace notes.

САУДА ДҮКЕНИ

Монгол халык эні

Орташа.

БАТЫЛ АДЫМДА

Т.Захарына

Көңілді, батыл

БӨДЕНЕ

Беларусь халық әні

Асықпай.

Қобызы

Ф-но

CAFAT

Халық әні

Көтеріңкі көңілмен.

Көбаз

Ф-но

5

10

10

СӨҮЛЕМ-АЙ

Халық оғы

Орташа. □

Көбиз

Ф-но

ҚЫЗЫЛ САРАФАН

A. Варламов

Асықпай

Ф-но

5

Кобыз

Ф-но

13

тездете

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

37

43

РИГОДОН

Ж. Рамо
(1683—1764)

Жылдамдау.

Кобыз

f

Ф-но

f

7

V

13

13

f

19

V

19

f

rit.

БЕСІК ЖЫРЫ

А.Жайымов

Орташа

Қобызы

Ф-но

p

6

6

rit.

11

11

15

16

21

21

26

dim rit

26

dim rit

31

a tempo

31

a tempo

36

36

41

41

46

morendo

ppp

rit.

morendo

ppp

8---

ГҮЛДЕНГЕН ӨМІР

С.Кәрімбаев

Кобызға лайықталған Ф.Балғаева

Жылдам

The musical score is composed of six staves of music for the kobyz. The first two staves focus on the right hand, which plays eighth-note patterns on the treble clef staff and eighth-note chords on the bass clef staff. The subsequent four staves focus on the left hand, which plays eighth-note chords on the treble clef staff, with the bass clef staff providing harmonic support. The music is in common time, with a key signature of one sharp.

Musical score for piano, page 48. The score consists of four staves. The top staff shows a treble clef, a key signature of one sharp, and a tempo marking of quarter note = 120. It contains a melodic line with eighth-note pairs and sixteenth-note patterns. The second staff shows a treble clef, a key signature of one sharp, and a dynamic marking of forte (f). It features a harmonic pattern of eighth-note chords. The third staff shows a bass clef, a key signature of one sharp, and a dynamic marking of piano (p). It has a steady eighth-note bass line. The fourth staff shows a treble clef, a key signature of one sharp, and a dynamic marking of piano (p). It contains a harmonic pattern of eighth-note chords. Measures 1 through 4 are shown, followed by a repeat sign and a double bar line.

МАЙ ӨҮЕНІ

B. Моцарт

Көнілді

3/4 *mf*

3/4 *mf*

3/4 *p*

3/4 *p*

3/4 *p*

3/4 *p*

3/4 *p*

A musical score consisting of three staves. The top staff uses a treble clef, the middle staff an alto clef, and the bottom staff a bass clef. All staves have two sharps (F# and C#) indicated by a key signature. The music is divided into measures by vertical bar lines. Slurs are used to group notes, and dynamics like *mf* (mezzo-forte) are indicated. The first measure shows a melodic line in the treble clef staff. The second measure shows a melodic line in the alto clef staff. The third measure shows a melodic line in the bass clef staff. The fourth measure shows a melodic line in the treble clef staff. The fifth measure shows a melodic line in the alto clef staff. The sixth measure shows a melodic line in the bass clef staff.

ӨҮЕН

А.Жайымов

Эндете

The musical score consists of five systems of music. The top system shows a vocal line in treble clef and a piano accompaniment in bass clef, both in 3/4 time. The second system begins with a piano dynamic *p*. The third system starts with a vocal dynamic *p*. The fourth system features a vocal line with grace notes and a piano accompaniment. The fifth system concludes with a piano dynamic *pp* and a ritardando instruction (*rit*). The vocal parts include various note values such as eighth and sixteenth notes, and rests. The piano parts provide harmonic support with sustained notes and chords.

ЖЕТИМ ҚЫЗ

Халық күйі
Номага түсірген А.Затаевич

Жәй

The musical score consists of three staves of music for a three-part ensemble. The top staff begins with a forte dynamic and features eighth-note patterns with slurs and grace notes. The middle staff starts with a half note and also contains eighth-note patterns. The bottom staff starts with a quarter note and follows a similar pattern. The music is written in common time (indicated by a '2' over a '4') and uses treble clefs.

III бөлім

КОБЫЗ БЕН АНСАМБЛЬГЕ АРНАЛҒАН ПЬЕСАЛАР

ПЬЕСА

Жай, терен сезіммен.

K. Шілдебаев

The musical score for 'Пьеса' by K. Шілдебаев is presented in three staves. The top staff is Treble, the middle staff is Bass, and the bottom staff is a continuation of the Bass staff. The key signature is B-flat major (two flats). The time signature changes throughout the piece. Dynamic markings include 'mf' (mezzo-forte) in the first measure, 'mp' (mezzo-piano) in the middle section, and 'v' (forte) in the final measures. Performance instructions such as 'z', '2', '2', '2', 'п' (p), and '3' are placed above the notes. The bass staff features continuous eighth-note patterns.

A page of musical notation for three voices (Soprano, Alto, Bass) in 2/4 time. The music consists of eight staves of music, each with a different clef (Treble, Bass, or Alto). The notation includes various note heads, stems, and beams. Dynamic markings include **f**, **ff**, and **sforzando**. Measure numbers 1 through 8 are indicated above the staves.

1 2 1 2 3
ff

1 2 3 2 3
ff

A page of musical notation for three voices (Soprano, Alto, Bass) in common time. The music consists of eight staves, each with a clef (G, F, or C), a key signature of one flat, and a tempo marking of P . The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, rests, and grace notes. Measure numbers 1 through 8 are indicated above the staves. Measure 1 starts with a half note in G clef. Measures 2-3 show a transition with a bass line in F clef. Measures 4-5 feature a bass line in C clef. Measures 6-7 show a transition with a bass line in F clef. Measure 8 concludes with a bass line in C clef. Measure 9 begins with a bass line in F clef. Measure 10 concludes with a bass line in C clef.

СЕРУЕН

Н. Ракон

Тез

3-ші позиция

Treble Staff Dynamics: *f*, *mf*, *mp*, *s*
 Bass Staff Dynamics: *f*, *mf*, *mp*

a tempo

Sheet music for piano, page 10, showing measures 101-115. The music is in common time and consists of two staves. The top staff uses a treble clef and the bottom staff uses a bass clef. Measure 101 starts with a dynamic *mf*. Measure 102 begins with a bass note followed by a treble note. Measure 103 shows a treble note with a grace note. Measure 104 features a treble note with a grace note. Measure 105 contains a treble note with a grace note. Measure 106 starts with a bass note. Measure 107 begins with a treble note. Measure 108 shows a treble note with a grace note. Measure 109 features a treble note with a grace note. Measure 110 contains a treble note with a grace note. Measure 111 starts with a bass note. Measure 112 begins with a treble note. Measure 113 shows a treble note with a grace note. Measure 114 features a treble note with a grace note. Measure 115 contains a treble note with a grace note.

Musical score for three staves:

- Staff 1 (Treble clef):
 - Key signature: One sharp.
 - Dynamic: *p*.
 - Notes: Sixteenth-note patterns.
- Staff 2 (Treble clef):
 - Key signature: One sharp.
 - Dynamic: *p*.
 - Notes: Eighth-note chords.
- Staff 3 (Bass clef):
 - Key signature: One sharp.
 - Dynamic: *f*.
 - Notes: Notes.
- Staff 4 (Treble clef):
 - Key signature: One sharp.
 - Dynamic: *mf*.
 - Notes: Sixteenth-note patterns.
- Staff 5 (Treble clef):
 - Key signature: One sharp.
 - Dynamic: *mf*.
 - Notes: Eighth-note chords.

“САДКО” ОПЕРАСЫНАН ҮНДІ ҚОНАҒЫНЫң ӘНІ

Н.А.Римский-Корсаков

Баяу, сезіммен

The image shows five staves of musical notation for piano, arranged vertically. The top staff uses a treble clef, the second and third staves use bass clefs, and the bottom two staves use both treble and bass clefs. The music consists of various note heads, stems, and bar lines, indicating a complex piece of classical or romantic piano music. The key signature is consistently one sharp throughout all staves.

poco rit.

rit.

Оргаша,әндете

пианино

1

кобыза-I
кобыза-II

2

пианино

2

11

3

4

16

5

10

6

21

26 7

26 7

26 8

26 9

31 8

31 8

31 9

31 10

36 9

36 9

36 10

36 11

41

10

46

46

51

11

rit

a tempo

56

 56

 61

 66

13

Musical score for measures 71 through 13. The score consists of three staves. The top staff uses a treble clef, the middle staff an alto clef, and the bottom staff a bass clef. Measure 71 starts with a dynamic of p . Measure 72 begins with *rit.*, followed by a sharp sign over the second note. Measure 73 starts with *mf*. Measure 74 starts with *a tempo*. Measures 75 and 76 are blank. Measure 77 starts with *rit.* and a sharp sign over the first note. Measure 78 starts with *a tempo*. Measures 79 and 80 are blank. Measure 81 ends with a sharp sign over the last note.

Musical score for measures 76 through 81. The top staff starts with a dynamic of p . Measure 77 starts with *ppp*. Measures 78 and 79 are blank. Measure 80 starts with *pp*. Measures 81 and 82 are blank.

АҢСАУ

С.Әбдінұр

Баяу

Piano

6

Кобыз-I

Кобыз-II

Пианино

5 2

71

Musical score page 6, measures 18-28. The score consists of four staves. Measures 18-21 show melodic lines with various dynamics (V, f) and articulations. Measure 22 begins a new section with a treble clef, featuring eighth-note patterns and dynamic markings (7, V). Measures 23-26 continue this pattern. Measure 27 starts another section with a bass clef, featuring sixteenth-note patterns and dynamic markings (8, V). Measures 28-29 conclude the section with a return to the treble clef and eighth-note patterns.

9
 33 V V V

 10
 V

48
 13 V
 48
 14 V
 53
 53
 15 V
 58
 58

63. 16.

 63. 17.

 68. 18.

 68. 19.

20

78

78

78

83

83

rit

ppp

ЯПЫРАЙ

Халық әні
Ансамбльге лайықтап өңделген К.Жомартова

Andante. Sostenuto

The musical score consists of six staves of music for a band ensemble. The key signature is A major (three sharps). The time signature varies throughout the piece, indicated by '3', '2', and '3'. The dynamics include *p*, *pp*, and *mp*. The score features various musical elements such as eighth and sixteenth note patterns, grace notes, and dynamic markings like *v* and *>*. The instrumentation is implied by the multiple staves, likely representing different sections of a band.

A page of sheet music for piano, featuring two staves. The top staff uses a treble clef and the bottom staff uses a bass clef. Both staves are in A major (three sharps). The music consists of six measures, numbered 11 through 16. Measure 11 starts with a dotted half note followed by eighth notes. Measures 12 and 13 show eighth-note patterns with grace notes. Measure 14 features a bass line with eighth-note chords. Measures 15 and 16 continue the melodic line with eighth-note patterns, including slurs and dynamics like *p* and *mf*.

3

rit

mf

rit.

v

pp dolce

mf

Music score for two staves (Treble and Bass clefs). Key signature: Treble staff has 4 sharps; Bass staff has 1 sharp. Measure 1: Treble staff starts with a forte dynamic (f), followed by eighth-note pairs and grace notes. Bass staff has sustained notes. Measure 2: Treble staff starts with a dynamic 'V'. Bass staff has sustained notes. Measure 3: Treble staff starts with a dynamic 'rit.'. Bass staff has sustained notes. Measure 4: Treble staff starts with a dynamic 'rit.'. Bass staff has sustained notes. Measure 5: Treble staff starts with a dynamic 'V'. Bass staff has sustained notes. Measure 6: Treble staff starts with a dynamic 'V'. Bass staff has sustained notes. Measure 7: Treble staff starts with a dynamic 'pp'. Bass staff has sustained notes. Measure 8: Treble staff starts with a dynamic 'g:'. Bass staff has sustained notes. Measure 9: Treble staff starts with a dynamic 'V'. Bass staff has sustained notes. Measure 10: Treble staff starts with a dynamic 'V'. Bass staff has sustained notes.

АРЫС ЖАФАСЫНДА

Ш. Қалдаяков

Вальс екпінімен

Ансамбльге лайықтап өндеген ҚАхметова

The musical score consists of four staves of piano music. The top two staves are for the treble clef (G-clef) voice, and the bottom two staves are for the bass clef (F-clef) voice. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is common time (indicated by '3'). The first staff begins with a dynamic of *mf*. The second staff starts with a dotted half note followed by eighth-note chords. The third staff features a melodic line with grace notes and slurs, labeled "Solo". The fourth staff concludes with a series of eighth-note chords.

The image shows a page of musical notation for a piano. It consists of four staves. The top two staves are for the treble clef voice, and the bottom two are for the bass clef voice. Measure numbers 1 through 8 are written above the first staff. Various note heads and stems are used throughout the piece. In measures 7 and 8, dynamic markings 'f' (fortissimo) and 'V' (acciaccatura) are present. The bass staff contains harmonic patterns with chords and bass notes.

1

2 0 3

0 3 4

3 4

3 4

3 4

3 4

3 4

Musical score for two staves (Treble and Bass) across four systems (measures 1-4, 5-8, 9-12). The Treble staff uses a clef, a key signature of one flat, and a common time. The Bass staff uses a clef, a key signature of one flat, and a common time. Measure 1: Treble staff has a note with a vertical stroke. Bass staff has a note with a vertical stroke. Measure 2: Treble staff has a note with a vertical stroke. Bass staff has a note with a vertical stroke. Measure 3: Treble staff has a note with a vertical stroke. Bass staff has a note with a vertical stroke. Measure 4: Treble staff has a note with a vertical stroke. Bass staff has a note with a vertical stroke. Measure 5: Treble staff has a note with a vertical stroke. Bass staff has a note with a vertical stroke. Measure 6: Treble staff has a note with a vertical stroke. Bass staff has a note with a vertical stroke. Measure 7: Treble staff has a note with a vertical stroke. Bass staff has a note with a vertical stroke. Measure 8: Treble staff has a note with a vertical stroke. Bass staff has a note with a vertical stroke. Measure 9: Treble staff has a note with a vertical stroke. Bass staff has a note with a vertical stroke. Measure 10: Treble staff has a note with a vertical stroke. Bass staff has a note with a vertical stroke. Measure 11: Treble staff has a note with a vertical stroke. Bass staff has a note with a vertical stroke. Measure 12: Treble staff has a note with a vertical stroke. Bass staff has a note with a vertical stroke.

1.

2.

МЕНИЦ СҮЙІКТІМ

(Романс)

Дж.Гершвин

Ансамбльге лайықтап өндеген К.М.Раскалиев

Асықпай, онаша

rit.

a tempo

Musical score page 89, measures 1-4. The score consists of four staves. The top three staves are in treble clef and the bottom staff is in bass clef. The key signature is A major (three sharps). Measure 1: Treble staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 2: Treble staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 3: Treble staff has eighth notes with sharp signs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 4: Treble staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs.

Musical score page 89, measures 5-8. The score consists of four staves. The top three staves are in treble clef and the bottom staff is in bass clef. The key signature is A major (three sharps). Measure 5: Treble staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 6: Treble staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 7: Treble staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 8: Treble staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. A dynamic marking "8v" is present in the bass staff of measure 8.

rit

Sub *Sub* *x* *rit.*

a tempo

p dolce

p dolce

p

p

Musical score for two staves:

- Top Staff (Treble Clef):
 - Measure 1: Eighth-note pattern (two groups of four notes each) followed by a measure of quarter notes.
 - Measure 2: Eighth-note pattern (two groups of four notes each) followed by a measure of quarter notes.
- Bottom Staff (Bass Clef):
 - Measure 1: Quarter notes (two groups of two notes each).
 - Measure 2: Quarter notes (two groups of two notes each).

Musical score for two staves:

- Top Staff (Treble Clef):
 - Measure 1: Eighth-note pattern (two groups of four notes each) followed by a measure of quarter notes.
 - Measure 2: Eighth-note pattern (two groups of four notes each) followed by a measure of quarter notes.
 - Measure 3: Eighth-note pattern (two groups of four notes each) followed by a measure of quarter notes.
 - Measure 4: Eighth-note pattern (two groups of four notes each) followed by a measure of quarter notes.
- Bottom Staff (Bass Clef):
 - Measure 1: Eighth-note pattern (two groups of four notes each) followed by a measure of quarter notes.
 - Measure 2: Eighth-note pattern (two groups of four notes each) followed by a measure of quarter notes.
 - Measure 3: Eighth-note pattern (two groups of four notes each) followed by a measure of quarter notes.
 - Measure 4: Eighth-note pattern (two groups of four notes each) followed by a measure of quarter notes.

8vb

mf

mf

p

Musical score for two staves, Treble and Bass, in G major (two sharps).

The score consists of eight measures:

- Measures 1-4: Eighth-note patterns in the Treble staff and quarter-note patterns in the Bass staff.
- Measures 5-8: Eighth-note patterns in the Treble staff and eighth-note patterns in the Bass staff.

Measure 8 includes dynamic markings: *p* (piano) over the Treble staff and *mp* (mezzo-piano) over the Bass staff.

11

1.

2.

ТАРАНТЕЛЛА

E.Рахмадиев

Ансамбльге лайықтаған К.Ахметова

Екпінді, жүрдек

The musical score consists of two staves. The top staff is for the piano, indicated by a treble clef and a bass clef. The bottom staff is for the cello, indicated by a bass clef. The score is in 4/4 time with a key signature of one sharp. The piano part features eighth-note patterns and sixteenth-note chords. The cello part provides harmonic support with sustained notes and rhythmic patterns. The score includes dynamic markings such as *f*, *mf*, and *p*. Measure numbers 1 through 8 are present above the staves.

Top Staff (Treble Clef):
Key Signature: One Sharp
Tempo: V
Dynamic: mf

Bottom Staff (Bass Clef):
Key Signature: One Sharp

Top Staff (Treble Clef):
Key Signature: One Sharp
Tempo: V
Time Signature: 5/4

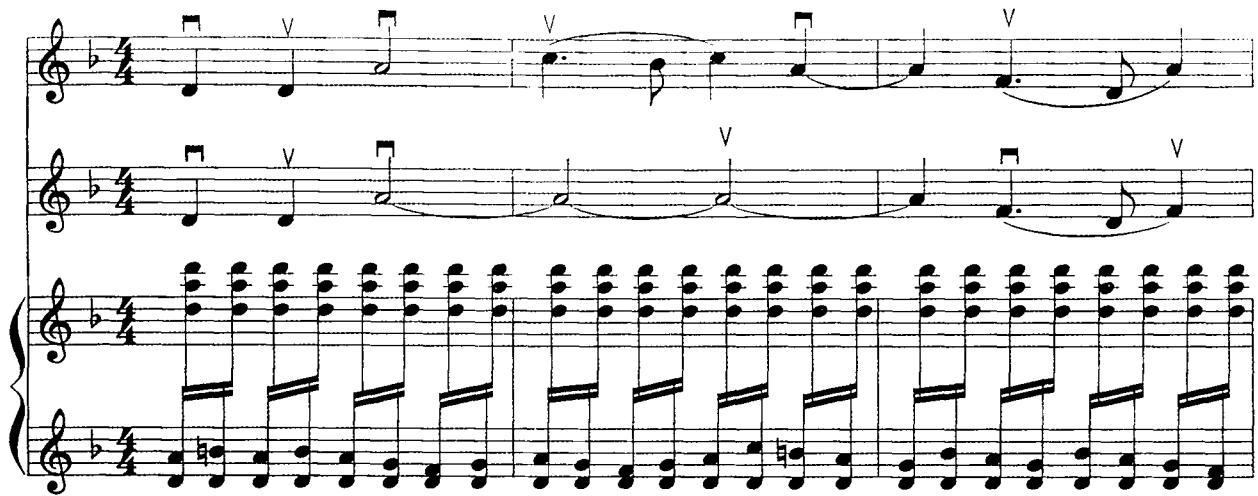
Bottom Staff (Bass Clef):
Key Signature: One Sharp
Time Signature: 5/4

Top Staff (Treble Clef):
Key Signature: One Sharp
Tempo: V
Time Signature: 2/4

Bottom Staff (Bass Clef):
Key Signature: One Sharp
Time Signature: 2/4

The musical score is composed of six systems of two staves each. The top staff uses a treble clef, and the bottom staff uses a bass clef. The key signature is one sharp. Time signature 2/4 is indicated throughout. The music consists of eighth and sixteenth-note patterns, often with grace notes and slurs. Measure numbers are present at the beginning of each system.

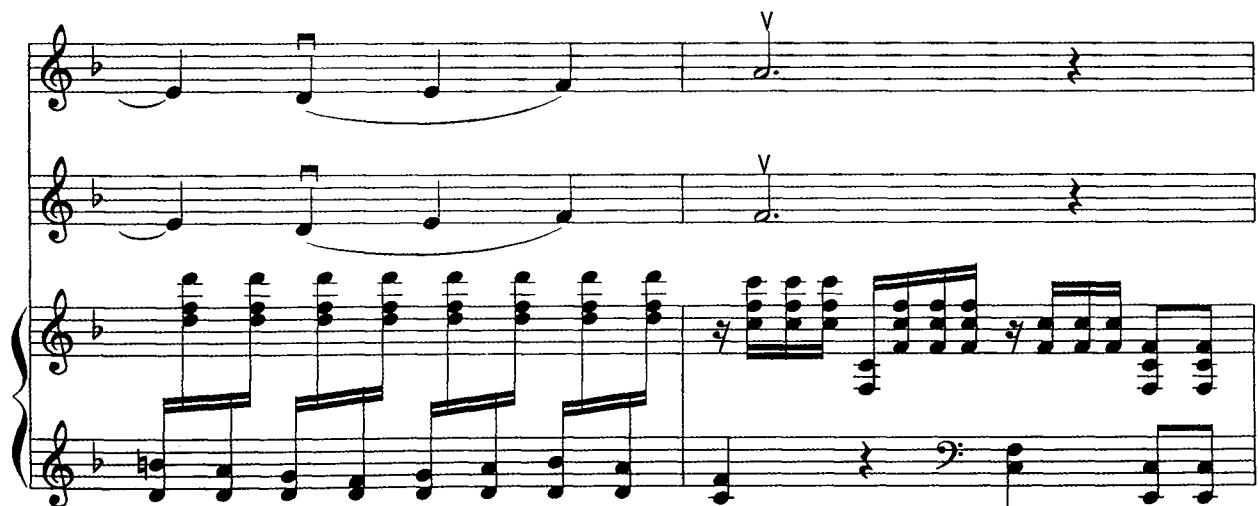
Musical score for piano, page 10, measures 1-10. The score consists of two systems. The first system (measures 1-5) starts in 3/4 time with a key signature of one sharp. It features a treble clef on the top staff and a bass clef on the bottom staff. Measure 1 includes grace notes and slurs. Measure 2 shows a change in dynamics. Measure 3 contains a forte dynamic. Measure 4 includes a repeat sign and a first ending. Measure 5 ends with a double bar line and a repeat sign. The second system (measures 6-10) begins with a forte dynamic and a repeat sign. Measures 6-7 show a transition to a new section with a different harmonic progression. Measure 8 concludes with a forte dynamic. Measures 9-10 end with a final forte dynamic.

Musical score for four staves in 4/4 time and B-flat major. The top two staves feature eighth-note patterns with grace notes and slurs. The bottom two staves show sustained notes with sixteenth-note patterns underneath.

Continuation of the musical score from page 1. The top two staves continue the eighth-note patterns with grace notes and slurs. The bottom two staves show sustained notes with sixteenth-note patterns underneath.

Continuation of the musical score. The top two staves show sustained notes with sixteenth-note patterns underneath. The bottom two staves show sustained notes with sixteenth-note patterns underneath, including a bass clef and a bass staff.

Musical score for two staves. The top staff is treble clef with a key signature of one flat. The bottom staff is bass clef with a key signature of one flat. Measures 1-3 show the following patterns:

- Measure 1: Treble staff has eighth notes on the first and third beats. Bass staff has eighth-note chords on the first and third beats.
- Measure 2: Treble staff has eighth notes on the first and third beats. Bass staff has eighth-note chords on the first and third beats.
- Measure 3: Treble staff has eighth notes on the first and third beats. Bass staff has eighth-note chords on the first and third beats.

Musical score for two staves. The top staff is treble clef with a key signature of one flat. The bottom staff is bass clef with a key signature of one flat. Measures 4-6 show the following patterns:

- Measure 4: Treble staff has eighth notes on the first and third beats. Bass staff has eighth-note chords on the first and third beats.
- Measure 5: Treble staff has eighth notes on the first and third beats. Bass staff has eighth-note chords on the first and third beats.
- Measure 6: Treble staff has eighth notes on the first and third beats. Bass staff has eighth-note chords on the first and third beats.

Musical score for two staves. The top staff is treble clef with a key signature of one flat. The bottom staff is bass clef with a key signature of one flat. Measures 7-9 show the following patterns:

- Measure 7: Treble staff has eighth notes on the first and third beats. Bass staff has eighth-note chords on the first and third beats.
- Measure 8: Treble staff has eighth notes on the first and third beats. Bass staff has eighth-note chords on the first and third beats.
- Measure 9: Treble staff has eighth notes on the first and third beats. Bass staff has eighth-note chords on the first and third beats.

Musical score for three staves. The top two staves are treble clef, and the bottom staff is bass clef. Measure 1: Treble staff has a note followed by a grace note and a tied note. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 2: Treble staff has a note followed by a grace note and a tied note. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 3: All staves play eighth-note pairs.

Musical score for three staves. The top two staves are treble clef, and the bottom staff is bass clef. Measure 1: Treble staff has a grace note and a tied note. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 2: Treble staff has a grace note and a tied note. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 3: All staves play eighth-note pairs.

Musical score for three staves. The top two staves are treble clef, and the bottom staff is bass clef. Measure 1: Treble staff has a grace note and a tied note. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 2: Treble staff has a grace note and a tied note. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 3: All staves play eighth-note pairs.

§ ♦

102

103

IV бөлім

IPI МУЗЫКАЛЫҚ ШЫГАРМАЛАР
КОНЦЕРТИНО

Соль мажор

A. Комаровский

Allegro [Скоро]

The musical score consists of five staves of music for piano. The first two staves are treble clef, the third is bass clef, and the last two are bass clef. The key signature is one sharp (F#). The tempo is Allegro [Skoro]. The dynamics include forte (f), piano (p), sforzando (sf), and mezzo-forte (mf). The score features various musical elements such as eighth and sixteenth-note patterns, chords, and sustained notes.

mf

1

p

cresc.

f

rit.

f

p cantabile

a tempo

2

mf mp

p

Musical score for piano, two staves. Treble staff: eighth notes, sixteenth-note patterns. Bass staff: eighth notes, sixteenth-note patterns. Measure 2 ends with a fermata over the bass staff.

Treble staff: eighth notes, sixteenth-note patterns. Bass staff: eighth notes, sixteenth-note patterns. Measure 4 ends with a fermata over the bass staff.

Treble staff: eighth notes, sixteenth-note patterns. Bass staff: eighth notes, sixteenth-note patterns. Dynamics: *cresc.*, *p*, *mf*.

Treble staff: eighth notes, sixteenth-note patterns. Bass staff: eighth notes, sixteenth-note patterns. Measure 8 ends with a fermata over the bass staff. Measure number 3 is indicated above the staff.

18

4, marcato

marcato

cresc.

Musical score page 107, measures 1-4. The score consists of three staves. The top staff uses a treble clef, the middle staff a bass clef, and the bottom staff a bass clef. The key signature is one sharp. Measure 1: Treble staff has eighth notes. Bass staff has eighth notes. Measure 2: Treble staff has eighth notes. Bass staff has eighth notes. Measure 3: Treble staff has eighth notes. Bass staff has eighth notes. Measure 4: Treble staff has eighth notes. Bass staff has eighth notes.

Musical score page 107, measures 5-8. The score consists of three staves. The top staff uses a treble clef, the middle staff a bass clef, and the bottom staff a bass clef. The key signature is one sharp. Measure 5: Treble staff has sixteenth-note patterns. Bass staff has eighth notes. Measure 6: Treble staff has sixteenth-note patterns. Bass staff has eighth notes. Measure 7: Treble staff has sixteenth-note patterns. Bass staff has eighth notes. Measure 8: Treble staff has sixteenth-note patterns. Bass staff has eighth notes.

Musical score page 107, measures 9-12. The score consists of three staves. The top staff uses a treble clef, the middle staff a bass clef, and the bottom staff a bass clef. The key signature is one sharp. Measure 9: Treble staff has eighth notes. Bass staff has eighth notes. Measure 10: Treble staff has eighth notes. Bass staff has eighth notes. Measure 11: Treble staff has eighth notes. Bass staff has eighth notes. Measure 12: Treble staff has eighth notes. Bass staff has eighth notes.

Musical score page 107, measures 13-16. The score consists of three staves. The top staff uses a treble clef, the middle staff a bass clef, and the bottom staff a bass clef. The key signature is one sharp. Measure 13: Treble staff has eighth notes. Bass staff has eighth notes. Measure 14: Treble staff has eighth notes. Bass staff has eighth notes. Measure 15: Treble staff has eighth notes. Bass staff has eighth notes. Measure 16: Treble staff has eighth notes. Bass staff has eighth notes.

Musical score page 108, measures 6-7. The score consists of three staves. The top staff has a treble clef, a key signature of one sharp, and a tempo marking of *mf*. The middle staff has a treble clef and a key signature of one sharp. The bottom staff has a bass clef and a key signature of one sharp. Measure 6 starts with a dynamic *p*, followed by eighth-note patterns in the upper two staves. Measure 7 begins with a dynamic *pp*.

Musical score page 108, measures 8-9. The top staff continues with eighth-note patterns. The middle staff has a dynamic *p*. The bottom staff has a bass clef and a key signature of one sharp.

Musical score page 108, measures 10-11. The top staff has a dynamic *p*. The middle staff has a dynamic *pp*. The bottom staff has a bass clef and a key signature of one sharp.

Musical score page 108, measures 12-13. The top staff shows a dynamic *cresc.* The middle staff shows a dynamic *accel.* The bottom staff has a bass clef and a key signature of one sharp. Measure 13 concludes with a dynamic *p cresc.*

A musical score for two staves. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in bass clef. Both staves have a key signature of one sharp. Measure 7 starts with a melodic line in the treble staff followed by harmonic chords in both staves. The dynamic is *fp*. Measure 8 begins with a rhythmic pattern of eighth notes in the treble staff, followed by eighth-note chords in both staves. Dynamics include *cresc.*, *p*, and *cresc.*. Measure 9 starts with eighth-note chords in the treble staff, followed by eighth-note chords in both staves. The dynamic is *rit.* and *allargando*. Measure 10 starts with sixteenth-note chords in the treble staff, followed by eighth-note chords in both staves. The dynamic is *ff*. Measure 11 concludes with eighth-note chords in both staves, ending with a forte dynamic *ff*.

КОНЦЕРТ №1

Си-минор
Оскар Ридинг
соч. 35

Редакция В.Стадлера

CONCERT №1

H-moll
for Violin
with Piano
Redaction by V.Stadler

Allegro moderato

Скрипка Violin

Ф-но Piano

Solo

mf

p

mf

p

mf

p

mf

p

111

Musical score for three voices (Soprano, Alto, Bass) in G major (two sharps). Measure 1: Soprano (f), Alto (mf), Bass (mf). Measure 2: Soprano (mf), Alto (mf), Bass (mf).

Musical score for three voices (Soprano, Alto, Bass) in G major (two sharps). Measure 3: Soprano (f), Alto (mf), Bass (mf). Measure 4: Soprano (mf), Alto (mf), Bass (mf).

Musical score for three voices (Soprano, Alto, Bass) in G major (two sharps). Measure 5: Soprano (mf), Alto (mf), Bass (mf). Measure 6: Soprano (mf), Alto (mf), Bass (mf).

Musical score for three voices (Soprano, Alto, Bass) in G major (two sharps). Measure 7: Soprano (mf), Alto (mf), Bass (mf). Measure 8: Soprano (f), Alto (mf), Bass (mf).

A musical score for piano, featuring three staves. The top staff uses a treble clef and has a key signature of one sharp. It consists of a single line of music with eighth-note patterns. The middle staff also uses a treble clef and has a key signature of two sharps. It features a dynamic marking of ff (fortissimo) and contains eighth-note patterns. The bottom staff uses a bass clef and has a key signature of one sharp. It shows a continuous eighth-note pattern. The score is divided by vertical bar lines.

A musical score for piano, featuring three staves. The top staff uses a treble clef and has a key signature of one sharp. It consists of four measures. The second staff also uses a treble clef and begins with a dynamic marking 'f'. It also contains four measures. The bottom staff uses a bass clef and begins with a dynamic marking 'f'. It also contains four measures.

Musical score page 10, measures 11-12. The top staff shows a melodic line with eighth and sixteenth notes. The middle staff shows a harmonic progression with bass notes and chords. The bottom staff shows a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes. Measure 11 ends with a fermata over the top staff note. Measure 12 begins with a dynamic marking *mf*.

Musical score for piano and voice. The top staff shows a melodic line with eighth-note patterns, dynamic *mf*, and a key signature of one sharp. The bottom staff shows harmonic bass notes. Measure 11 ends with a half note. Measure 12 begins with a half note, followed by a measure of two eighth notes, a measure of three eighth notes, and a measure of four eighth notes.

Musical score page 114, measures 1-4. The score consists of two staves. The top staff is in treble clef and has a dynamic marking of *f*. The bottom staff is in bass clef. Measures 1-2 show eighth-note patterns. Measure 3 begins with a single note followed by eighth-note pairs. Measure 4 ends with a sharp sign.

Measures 5-8 continue the melodic line. Measure 5 starts with eighth-note pairs. Measures 6-7 feature sixteenth-note patterns with grace notes. Measure 8 ends with a double bar line.

Measures 9-12 show eighth-note patterns. Measures 10-11 feature sixteenth-note patterns with grace notes. Measure 12 ends with a double bar line.

Measures 13-14 show eighth-note patterns. Measures 15-16 feature sixteenth-note patterns with grace notes. Measure 16 ends with a double bar line.

Andante

Andante

Solo

p

p

mf

p

mf

rit.

a tempo

mf

a tempo

p

f

mf

mf

p

p

1

f
mf
b
rit. *a tempo* *p*
rit. *p*
p

mf
p
p

molto rit. *mf*
molto rit. *p*

Allegro moderato

SOLO

A musical score for piano, consisting of six staves of music. The score includes dynamic markings such as *mf espressivo*, *p*, *rit.*, and *dim.*. The music features various note values, rests, and slurs. The first two staves are grouped by a brace. The third and fourth staves are also grouped by a brace. The fifth and sixth staves are grouped by a brace. The score is set in common time, with a key signature of one sharp.

Sheet music for two voices. The top voice (Soprano) starts with a melodic line in 3/4 time, marked *a tempo*, *mf*. The bottom voice (Bass) provides harmonic support with sustained notes. The Bass part is marked *p a tempo*, *mf*, *p*.

Continuation of the musical score. The Soprano part features a continuous eighth-note pattern marked *f*, *mf*, *f*. The Bass part follows with eighth-note patterns marked *mf*, *p*, *mf*, *f*.

Continuation of the musical score. The Soprano part consists of eighth-note pairs marked *mf*. The Bass part features eighth-note chords marked *p*.

Continuation of the musical score. The Soprano part has a rhythmic pattern of eighth-note pairs and sixteenth-note groups marked *f*. The Bass part features eighth-note chords marked *mf*, *mf*.

mf

p

rit.

f

rit.

meno mosso

mf espressivo

meno mosso

p

mf

b

mf

p

p

Musical score for piano, featuring five staves of music:

- Staff 1:** Treble clef, key signature of one sharp (F#). Measures show eighth-note patterns.
- Staff 2:** Treble clef, key signature of one sharp (F#). Measures show sixteenth-note patterns. Dynamic **f** is indicated at the end of the staff.
- Staff 3:** Bass clef, key signature of one sharp (F#). Measures show sustained notes and bassoon-like slurs. Articulation marks (3) are present.
- Staff 4:** Treble clef, key signature of one sharp (F#). Measures show eighth-note patterns. Dynamics **f**, **f**, **f**, and **rit.** are indicated.
- Staff 5:** Treble clef, key signature of one sharp (F#). Measures show sixteenth-note patterns. Dynamics **mf** and **p** are indicated. The first measure is labeled **Tempo I**.
- Staff 6:** Treble clef, key signature of one sharp (F#). Measures show eighth-note patterns. Articulation marks (3) are present.
- Staff 7:** Treble clef, key signature of one sharp (F#). Measures show eighth-note patterns. Articulation marks (3) are present.

Measure 5: Soprano has eighth-note pairs, Alto has eighth-note pairs, Bass has eighth notes.

Measure 6: Soprano has eighth-note pairs, Alto has eighth-note pairs, Bass has eighth notes. Dynamic: *mf*.

Measure 7: Soprano has eighth-note pairs, Alto has eighth-note pairs, Bass has eighth notes.

Measure 8: Soprano has eighth-note pairs, Alto has eighth-note pairs, Bass has eighth notes.

Measure 9: Soprano has eighth-note pairs, Alto has eighth-note pairs, Bass has eighth notes.

Measure 10: Soprano has eighth-note pairs, Alto has eighth-note pairs, Bass has eighth notes. Dynamic: *mf*.

Measure 11: Soprano has eighth-note pairs, Alto has eighth-note pairs, Bass has eighth notes.

Measure 12: Soprano has eighth-note pairs, Alto has eighth-note pairs, Bass has eighth notes.

Measure 13: Soprano has eighth-note pairs, Alto has eighth-note pairs, Bass has eighth notes.

Measure 14: Soprano has eighth-note pairs, Alto has eighth-note pairs, Bass has eighth notes.

Measure 15: Soprano has eighth-note pairs, Alto has eighth-note pairs, Bass has eighth notes.

Measure 16: Soprano has eighth-note pairs, Alto has eighth-note pairs, Bass has eighth notes. Dynamic: *f*.

КОНЦЕРТ

соч. 35
Соль-мажор I часть
О. Ридинг

Allegro moderato (Умеренно скоро)

The musical score consists of four staves of music for piano. The first staff (treble clef) starts with a rest followed by a series of eighth-note chords. The second staff (bass clef) begins with a dynamic *f*. The third staff (bass clef) begins with a dynamic *ff*. The fourth staff (bass clef) begins with a dynamic *ff*. The music includes various note patterns, rests, and dynamic markings such as *p*, *mf*, and *f*.

125

<img alt="Continuation of the musical score. The top staff starts with a dynamic 'f' and includes a measure with a triplet bracket over three notes

Musical score for three voices (Soprano, Alto, Bass) in G major, 2/4 time. The score consists of five systems of music:

- System 1:** Soprano (top staff) starts with eighth-note pairs followed by sixteenth-note patterns. Dynamic: *mf*. Alto (middle staff) has eighth-note chords. Bass (bottom staff) has quarter notes.
- System 2:** Soprano has eighth-note chords. Alto has eighth-note chords. Bass has quarter notes.
- System 3:** Soprano has eighth-note pairs and sixteenth-note patterns. Dynamic: *f*. Alto has eighth-note chords. Bass has quarter notes.
- System 4:** Soprano (top staff) starts with eighth-note pairs followed by sixteenth-note patterns. Dynamic: *mf*. Alto (middle staff) has eighth-note chords. Bass (bottom staff) has quarter notes.
- System 5:** Soprano has eighth-note pairs and sixteenth-note patterns. Alto has eighth-note chords. Bass has quarter notes.

СОНАТИНА

Н.Бакланова

Moderato (Умеренно)

The sheet music consists of four systems of musical notation for piano. The first system starts with a dynamic *f* and includes a fermata over the first note. The second system begins with a dynamic *mf*. The third system starts with a dynamic *f* and includes a dynamic *mf* above the bass staff. The fourth system starts with a dynamic *f* and includes a dynamic *p* above the bass staff. The music features various note values, rests, and slurs. Measure numbers 1 and 2 are indicated above the first two systems respectively.

2

f

f

p

p

mf

p

mf

f

p

p

espress.

p

5

p

p cresc.

mf

6

f

p

cresc.

f

7

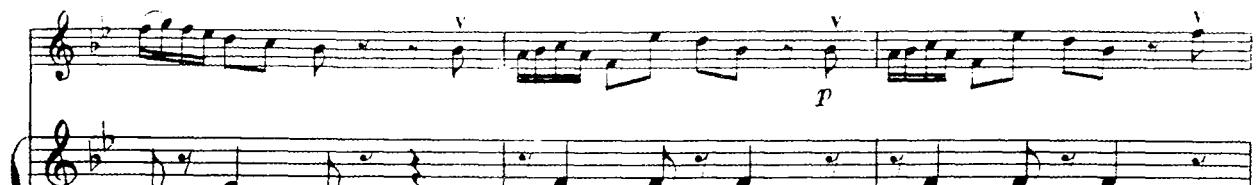
p

p

8

cresc.

cresc.

Musical score page 135, measures 4-6. The score consists of three staves. The top staff is treble clef, the middle staff is bass clef, and the bottom staff is bass clef. Measure 4: Treble staff has sixteenth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 5: Treble staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 6: Treble staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs.

Musical score page 135, measures 7-9. The score consists of three staves. The top staff is treble clef, the middle staff is bass clef, and the bottom staff is bass clef. Measure 7: Treble staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 8: Treble staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 9: Treble staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs.

Musical score page 135, measures 10-12. The score consists of three staves. The top staff is treble clef, the middle staff is bass clef, and the bottom staff is bass clef. Measure 10: Treble staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 11: Treble staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 12: Treble staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs.

КОНЦЕРТ

Ля-минор
(I часть)
И.С.Бах (1685—1750)

Allegro moderato $\text{♩} = 88$

The musical score is a black-and-white print of a classical concerto movement. It features four staves, each with a different instrument's part. The top staff is for the Violin 1, the second staff for Violin 2, the third staff for Cello/Bass, and the bottom staff for Double Bass. The music is in common time. Key changes are marked with sharps and flats in the key signature. Dynamics like forte (f), piano (p), and volume (v) are indicated. Slurs and grace notes are also present.

The image shows four systems of musical notation for piano, arranged vertically. The notation includes treble and bass staves, with various dynamics and performance instructions.

- System 1:** Treble staff has sixteenth-note patterns. Bass staff has eighth-note chords. The instruction *poco a poco cresc.* appears twice above the bass staff.
- System 2:** Treble staff has sixteenth-note patterns. Bass staff has eighth-note chords. The instruction *poco a poco cresc.* appears once above the bass staff.
- System 3:** Treble staff has sixteenth-note patterns. Bass staff has eighth-note chords. The dynamic *f* appears above the bass staff.
- System 4:** Treble staff has sixteenth-note patterns. Bass staff has eighth-note chords. The dynamic *mp* appears above the bass staff.
- System 5:** Treble staff has sixteenth-note patterns. Bass staff has eighth-note chords. The dynamic *cresc.* appears once above the bass staff.
- System 6:** Treble staff has sixteenth-note patterns. Bass staff has eighth-note chords. The dynamic *f* appears once above the bass staff.

A page of sheet music for two staves. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in bass clef. The music consists of six measures. Measures 1-2: Treble staff has eighth-note pairs with stems up; Bass staff has eighth-note pairs with stems down. Measure 3: Treble staff has eighth-note pairs with stems up; Bass staff has eighth-note pairs with stems down. Measure 4: Treble staff has sixteenth-note pairs with stems up; Bass staff has eighth-note pairs with stems down. Measure 5: Treble staff has sixteenth-note pairs with stems up; Bass staff has eighth-note pairs with stems down. Measure 6: Treble staff has sixteenth-note pairs with stems up; Bass staff has eighth-note pairs with stems down. Dynamic markings include 'p' (piano) at the beginning of measure 1, 'f' (forte) at the beginning of measure 3, and 'mp' (mezzo-forte) at the beginning of measure 4.

Music score for two staves (Treble and Bass) across six systems:

- System 1:** Treble staff starts with a forte dynamic (f). Bass staff has sustained notes.
- System 2:** Treble staff has eighth-note patterns. Bass staff has eighth-note patterns.
- System 3:** Treble staff starts with a forte dynamic (f). Bass staff has eighth-note patterns.
- System 4:** Treble staff has eighth-note patterns. Bass staff has eighth-note patterns. Dynamics: cresc., f.
- System 5:** Treble staff has eighth-note patterns. Bass staff has eighth-note patterns. Dynamics: cresc., f.
- System 6:** Treble staff starts with a forte dynamic (f). Bass staff has eighth-note patterns. Dynamics: poco rit., tr, a tempo, p.

A page of musical notation for two staves, treble and bass. The music consists of six systems. The first system starts with a dynamic of *cresc. poco a poco*. The second system begins with a dynamic of *cresc. poco a poco*. The third system starts with a dynamic of *f*. The fourth system starts with a dynamic of *p*. The fifth system starts with a dynamic of *p*. The sixth system starts with a dynamic of *mf*, followed by *mf*.

mp mf

cresc.

f

cresc.

cresc.

cresc.

A musical score consisting of three staves. The top staff is Treble clef, the bottom staff is Bass clef, and the middle staff is a piano staff. The score is divided into four systems by vertical bar lines. The first system starts with a dynamic of *mf*. The second system begins with a dynamic of *mf*. The third system starts with a dynamic of *f*, followed by *v.v.* and *f*. The fourth system starts with a dynamic of *mp*, followed by *f*.

КОНЦЕРТ

Ля-минор I
А.Вивальди
(1678—1741)

Обработка Т. Наше Allegro

Скрипка

Фортепиано

Tutti

f

sim.

f

sim.

Solo

mf

martellato

p

p dolce

pp

p

pp

f

Tutti

Solo

The musical score consists of six staves of music for a solo instrument. The first staff begins with a dynamic of *p* and a marking of *dolce*. The second staff starts with a dynamic of *p*. The third staff contains a single measure of eighth notes. The fourth staff begins with a dynamic of *f largamente* and ends with a dynamic of *mf*. The fifth staff starts with a dynamic of *f largamente*. The sixth staff begins with a dynamic of *cresc.*, followed by *f*, then *p*, and finally *dolce*. The bassoon part is indicated by a bassoon icon at the beginning of the score.

Tutti

This musical score page contains six systems of music for orchestra. The first system starts with a dynamic of *f*. The second system begins with *mf*, followed by *mp*. The third system starts with *p*, followed by *f*. The fourth system begins with *p*, followed by *f*. The fifth system starts with *f*, followed by *più f*, then *v*, and finally *mp*. The sixth system concludes with *pp*.

Solo

Measures 1-2: Treble clef, 2 sharps. Dynamics: $v.$ p , p .

Measures 3-4: Bass clef, 2 sharps. Dynamics: $v.$ p , p .

Measures 5-6: Treble clef, 2 sharps. Dynamics: $v.$ p , p .

Measures 7-8: Bass clef, 2 sharps. Dynamics: p , p .

Measures 9-10: Treble clef, 2 sharps. Dynamics: $v.$ mp , $v.$ mp , f .

Measures 11-12: Bass clef, 2 sharps. Dynamics: d , mp , d , d , f .

Measures 13-14: Treble clef, 3 sharps. Dynamics: $cresc.$, $v.$, $rit.$, $Tutti$, f .

Measures 15-16: Bass clef, 3 sharps. Dynamics: $cresc.$, f .

The image shows a page of sheet music for piano, featuring six staves of musical notation. The music is divided into sections by brace lines. The first section starts with 'a tempo' and ends with 'Solo'. The second section begins with dynamic 'p' (pianissimo). The third section begins with dynamic 'p' (pianissimo) and ends with dynamic 'p' (pianissimo). The fourth section begins with dynamic 'pp' (pianississimo) and ends with dynamic 'cresc. poco a poco' (gradually increasing volume). The fifth section begins with dynamic 'pp' (pianississimo) and ends with dynamic 'cresc. poco a poco' (gradually increasing volume). The final section begins with dynamic 'f' (fortissimo) and ends with dynamic 'f' (fortissimo). The music consists of various note heads, stems, and rests, with some notes having diagonal strokes through them.

Solo
p dolce
p
Tutti
f
sf
rit. molto
cresc.
cresc.
ff

СОНАТА №6

Г.Ф.Гендель

Adagio

A musical score for piano, featuring three staves. The top staff uses a treble clef, the middle staff an alto clef, and the bottom staff a bass clef. The key signature is A major (three sharps). Measure 1: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 2: Treble staff has sixteenth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 3: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 4: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 5: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 6: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 7: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 8: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 9: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 10: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 11: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 12: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 13: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 14: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 15: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 16: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 17: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 18: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 19: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs. Measure 20: Treble staff has eighth-note pairs. Alto staff has eighth-note pairs. Bass staff has eighth-note pairs.

Allegro

ff

p

ff

A page of sheet music for piano, consisting of two staves. The top staff uses a treble clef and the bottom staff uses a bass clef. The key signature is A major (three sharps). The music is divided into eight measures. Measures 1-4: Treble staff has eighth-note pairs; Bass staff has eighth-note pairs. Measures 5-8: Treble staff has eighth-note pairs; Bass staff has eighth-note pairs.

mf

p

p

p

cresc.

cresc.

f

f

МАЗМҰНЫ

I бөлім

Қобыз үйренудің алғашқы әдістемесі

Қобыз ішектері, дыбыс мөлшері және оны құйге келтіру	6
Ысқыш және оның құрылышы	8
Қобыз үйренудің алғашқы әдістемесі	11

II бөлім

Алғашқы оқу жылдарына арналған пьесалар

Бесік жыры. <i>Т.Захарына</i>	33
Той бастар. <i>Халық әні. Номаға түсірген А.Затаевич</i>	33
Ертегі. <i>Т.Захарына</i>	34
Полька. <i>Халық әні. Номаға түсірген А.Затаевич</i>	34
Әуен. <i>Ж.Люлли</i>	35
Сауда дүкені. <i>Монгол халық әні</i>	36
Батыл адымда. <i>Т.Захарына</i>	36
Бөдене. <i>Белорус халық әні. Өңдеген И.Коган</i>	37
Сағат. <i>Халық әні</i>	38
Сәулем-ай. <i>Халық әні</i>	39
Қызыл сарафан. <i>В.Варламов</i>	40
Ригодон. <i>Ш.Рамо</i>	43
Бесік жыры. <i>А.Жайымов</i>	44
Гүлденген әмір. <i>С.Кәрімов</i>	47
Май әуені. <i>В.Моцарт</i>	49
Әуен. <i>А.Жайымов</i>	51
Жетім қызы. <i>Халық қүйі. Номаға түсірген А.Затаевич</i>	52

III бөлім

Қобыз бен ансамбльге арналған пьесалар

Пьеса. <i>К.Шілдебаев</i>	53
Серуен. <i>Н.Раков</i>	57
“Садко” операсынан ұнді қонағының әні. <i>Н.Римский-Корсаков</i>	61
Ән. <i>С.Әбдінур</i>	64

Аңсау. С.Әбдінұр.....	70
Япыраій. Ҳалық әні. Аңсамбльге лайықтаған Е.Жомартова	77
Арыс жағасында. Ш.Қалдаяқов. Аңсамбльге лайықтаған К.Ахметова	82
Менің сүйіктім. Дж.Гершвин. Аңсамбльге лайықтап өндеген К.М.Раскалиев	88
Тарантелла. Е.Рахмадиев. Аңсамбльге лайықтаған К.Ахметова	95

IV бөлім Ірі музикалық шығармалар

Концертино. А.Комаровский (соль-мажор).....	103
Концерт №1. О.Ридинг (си-минор)	110
Концерт. О.Ридинг (сол-мажор)	124
Сонатина. Н.Бакланова	131
Концерт. А.Вивальди (ля-минор)	136
Концерт. И.С.Бах (ля-минор. I бөлім)	145
Соната №6. Г.О.Гендель. (I бөлім)	152

Киятай АХМЕТОВА
ҚОБЫЗ ҮЙРЕНУ МЕКТЕБІ

Баспаның бас директоры	<i>Ә.Көпіш</i>
Өндіріс бастығы	<i>К.Оспанова</i>
Арнайы редакторы	<i>Б.Тәжемжанова</i>
Редактор	<i>Ж.Жабырбеков</i>
Суретшісі	<i>К.Сырлыбаев</i>
Техникалық редакторы	<i>Д.Омарғалиева</i>
Компьютерде терген	<i>Р.Траисова</i>
Компьютерде калыптаған	<i>Р.Жарипова</i>

Басуға 28.11.07. қол қойылды. Қалыбы 84x108¹/16. Офсеттік қағаз.

Шартты баспа табағы 16,8. Есептік баспа табағы 10,0.

Таралымы 2000 дана. Тапсырыс № 1176.

**Қазақстан Республикасы “Атамұра корпорациясы” ЖШС-нің Полиграфкомбинаты,
050002, Алматы қ., М.Мақатаев к., 41.**

ISBN 978-601-209-012-3

9 786012 090123

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ӨНЕР
БАСПАСЫ